

ՀՀ Լոկալ մարզի Տաշիր համայնք

CONGRESS OF LOCAL AND REGIONAL AUTHORITIES
CONGRÈS DES POUVOIRS LOCAUX ET RÉGIONAUX

ՏԱՇԻՐ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿՈՇՏ ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԼԱՆ

2025-2029թթ

ք. Տաշիր, 2025թ

Տաշիր խոշորացվախ համայնքի աղբահանության կառավարման ռազմավարական պլանը մշակվել է ԵՄ աջակցությամբ, *ծրագրի շրջանակում, փորձագիտական թիմի կողմից, համայնքապետարանի աշխատակիցների և ծրագրային թիմի աջակցությամբ*

Հապավումների ցանկ

ԱԸՊ	Արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվություն
ԱՊԿ	Արտադրողի պատասխանատվության կազմակերպություն
ԱՐՄՍՏԱՏ	ՀՀ վիճակագրական կոմիտե
ԵՄ	Եվրոպական միություն
ԵՏՄ	Եվրասիական տնտեսական միություն
ԷՀԿ	Էկոլոգիապես համահունչ կառավարում
ԿԱՕ	Կազմակերպություններ և առևտրի օբյեկտներ
ԿԶՆ	Կայուն զարգացման նպատակ
ԿԹ	Կոշտ թափոն
ԿԿԹ	Կոշտ կենցաղային թափոն
ԿԿԹԿ	Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարում
ՀԱՀ	Հայաստանի ամերիկյան համալսարան
ՀԸԳՀ	Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՈԱԿ	Քաղաքային ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՆՕԿ	Նյութի օգտահանման կայան
Շ/Ք	Շինարարության և քանդման
ՇՄՆ	Շրջակա միջավայրի նախարարություն
ՊՄՀ	Պետություն-մասնավոր համագործակցություն
ՊՈԱԿ	Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՏԿԵՆ	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն
ՏՀԿ	Տարանջատ հավաքման կենտրոն

Տաշիր համայնքի կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ռազմավարական պլան

Տաշիրը Լոռու մարզի հյուսիսային մասում գտնվող բազմաբնակավայր համայնք է, որը հայտնի է իր աշխատասեր բնակչությամբ, հյուրընկալ մարդկանցով և գյուղատնտեսական ավանդույթներով: Տաշիրը պատմականորեն եղել է նաև մարզի տնտեսական ակտիվ կենտրոններից մեկը. այստեղ ձևավորվել են արհեստագործական, մշակութային և կրթական կարևոր միջավայրեր: Սակայն, ինչպես Հայաստանի շատ համայնքներ, Տաշիրն էլ կանգնած է բնապահպանական և ենթակառուցվածքային մարտահրավերների առջև, որոնց թվում է կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման արդիականացումը:

Տնտեսական և սոցիալական զարգացումը, ինչպես նաև սպառման աճը բերում են թափոնների ծավալի մեծացմանը, մինչդեռ դրանց հավաքման, տեղափոխման և վերամշակման ներկայիս համակարգը չի բավարարում ժամանակակից պահանջներին: Այս պայմաններում համայնքային կառավարման նոր մոտեցումների ներդրումը դառնում է անհրաժեշտություն:

Այս առումով ողջունելի է Եվրոպայի խորհրդի կողմից ֆինանսավորվող <<Ժողովրդավարական զարգացում, ապակենտրոնացում և լավ կառավարում Հայաստանում - Փուլ 2>> ծրագրով իրականացվող <<Միջհամայնքային համագործակցության>> դրամաշնորհի շրջանակներում իրականացվող <<Կամրջող համայնքներ ավելի մաքուր քաղաքների համար>> ծրագրի շրջանակներում Տաշիր համայնքի կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ռազմավարական պլանի մշակումը: Այն հնարավորություն կտա համակարգված ձևով լուծել տարիներ շարունակ կուտակված խնդիրները, սահմանել հստակ առաջնահերթություններ և ձևավորել արդյունավետ կառավարման մոդել:

Համոզված եմ, որ ռազմավարական պլանի իրագործումը կնպաստի համայնքի բնակիչների կյանքի որակի բարձրացմանը, շրջակա միջավայրի պահպանությանը և Տաշիրի՝ որպես մաքուր, կանաչ և զարգացող համայնքի հեղինակության ամրապնդմանը:

Հարգանքով՝

Էդգար Արշակյան

Տաշիր համայնքի ղեկավար

Ներածություն.

ԳԼԽԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- Տաշիր քաղաք. համառոտ ակնարկ
- ԿԿԹ կառավարման քաղաքականությունները. միջազգային պարտավորություններ, ազգային գերակայություններ և առկա ռազմավարություն
- Ազգային օրենսդրություն և ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանավորմանը ներկայացվող պահանջներ
- Ինստիտուցիոնալ կառուցակարգ. ազգային, տարածքային և տեղական կառավարման մարմինների դերը
- Տեղական կարգավորումներ
- Տեղական ԿԿԹ կառավարման կարևորությունն ու մարտահրավերները
- Պլանավորման գործընթացը և հանրային մասնակցության դերը
- Տեղական ԿԿԹ կառավարման պլանի կառուցվածք
- Տեղական ԿԿԹ կառավարման պլանի իրագործման հաշվետվություն
- Տվյալների հավաքման պահանջներ և ստանդարտներ

1.1.1 Տաշիր. համառոտ ակնարկ

Տաշիր համայնքը գտնվում է Հայաստանի հյուսիսում՝ Լոռու մարզի տարածքում: Այն սահմանակից է ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ Վրաստանի վարչատարածքային միավորներին, ինչը կարևոր ռազմավարական դիրք է հաղորդում համայնքին: Տաշիրը գտնվում է ծովի մակերևույթից միջինը 1500 մ բարձրության վրա: Քաղաքը հեռու է Երևանից մոտ 160 կմ, իսկ մարզկենտրոն Վանաձորից՝ շուրջ 40 կմ:

Վարչատարածքային բարեփոխումների արդյունքում Տաշիրը դարձել է բազմաբնակավայր խոշորացված համայնք, որի կազմում են Տաշիր քաղաքը և շուրջ երեք տասնյակ գյուղական բնակավայրեր: Տաշիրի կլիման բարեխառն է՝ ցուրտ, ձյունառատ ձմեռներով և մեղմ ամառներով: Տարեկան միջին ջերմաստիճանը $+6^{\circ}\text{C}$ է: Տարածքում հոսում են մի շարք փոքր գետեր ու աղբյուրներ, իսկ շրջակա բլուրներն ու դաշտերը նպաստում են գյուղատնտեսության զարգացմանը:

Տաշիրը պատմականորեն եղել է Տաշիր-Ձորագետի ավանդական շրջանի կարևոր բնակավայրերից մեկը: Քաղաքի պատմությունը հասնում է մինչև վաղ միջնադարյան շրջաններ: Տաշիրի անունը հիշատակվում է պատմական աղբյուրներում որպես Աշոտ Ա-ի ժամանակներից հայկական իշխանության կենտրոններից մեկը: Տարածքում պահպանվել են բազմաթիվ պատմամշակութային հուշարձաններ՝ եկեղեցիներ, խաչքարեր և հնավայրեր:

Տաշիրը զարգացող գյուղատնտեսական և առևտրային կենտրոն է: Այստեղ գործում են սննդարդյունաբերական և սպասարկման ոլորտի մի շարք փոքր ձեռնարկություններ:

Համայնքում գործում են միջնակարգ դպրոցներ, մանկապարտեզներ, արվեստի և երաժշտական դպրոցներ, մշակույթի տուն, ինչպես նաև ակտիվ հասարակական կազմակերպություններ, որոնք նպաստում են համայնքային զարգացմանը:

Տաշիր խոշորացված համայնքը ձգտում է համատեղել իր ավանդական բնութագրերը ժամանակակից կառավարման մոտեցումների հետ՝ դառնալով մաքուր, կանաչ և կենսունակ տարածաշրջանային կենտրոն:

ԿԿԹ կառավարման քաղաքականությունները. միջազգային պարտավորություններ, ազգային գերակայություններ և առկա ռազմավարություն (մանրամասները՝ Հավելված Բ-ում)

2020 թ.-ի սեպտեմբերի 21-ին ՀՀ կառավարության կողմից ներկայացված Հայաստանի ռազմավարական զարգացման շրջանակը՝ «Հայաստանի փոխակերպման ռազմավարություն 2050»-ը, սահմանում է մեզանպատակներ,¹ որոնցից մի քանիսն ուղիղ առնչություն ունեն թափոնների կառավարման հետ: Ընտրված մեզանպատակներն են՝

1. ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ
2. ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՎՈՂ ԵՎ ՄԱՏՁԵԼԻ ԷՆԵՐԳԻԱ
3. ԲԻՋՆԵՍԻ ՀԱՄԱՐ ԳՐԱՎԻՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
4. ՄԱՔՈՒՐ ԵՎ ԿԱՆԱԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆ:

2015 թ.-ին Հայաստանը նախաձեռնեց ազգայնացման և իրականացման մասնակցային գործընթաց կայուն զարգացման նպատակների համար (ԿԶՆ-ներ),² որոնցից մի քանիսն ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ներառում են թափոնների կառավարմանն առնչվող հարցեր:

Թափոնների կառավարմանն առնչվող հարցերը նաև արտացոլված են առանցքային ազգային ռազմավարություններում և միջազգային համաձայնագրերում, ինչպիսիք են, օրինակ, ՀՀ կառավարության 2019-2023 թթ-ի ծրագիրը [iv], ՀՀ 2017-2036 թթ. կոչո թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարությունը [iv], Մաքուր արտադրության հայեցակարգը [iv], ՀՀ և ԵՄ միջև ստորագրված համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀԸԳՀ) [vi]:

ՀՀ սահմանադրություն և թափոններին վերաբերող միջազգային համաձայնագրեր

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրության 10-րդ և 12-րդ հոդվածներում սահմանվում են բնական ռեսուրսների օգտագործման պայմանները:

Հայաստանը թափոնների կառավարմանն առնչվող 10 միջազգային համաձայնագրերի կողմ է: Տես, Հավելված Բ. Աղյուսակ 1 - Հայաստանի մասնակցությունը թափոնների կառավարմանն առնչվող միջազգային համաձայնագրերին: Աղյուսակ 2 - Հայաստանի կողմից ստորագրված

¹ Այս խնդրի վերաբերյալ մանրամասն տվյալները հասանելի են հետևյալ կայքէջում՝ <https://www.gov.am/en/news/item/9554/>:

² ԿԶՆ-ների իրագործման վերաբերյալ մանրամասները հասանելի են հետևյալ (անգլերեն) զեկույցում՝ “SDG Implementation Voluntary National Review (VNR) Armenia”, https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/19586Armenia_VNR_2018.pdf:

բնապահպանությանն առնչվող միջպետական համաձայնագրեր:

ՀՀ կառավարության 2019-2023 թվականների ծրագիր

2019 թ.-ի փետրվարին հրապարակված կառավարության ծրագրով սահմանվում են երկրի բնապահպանական կառավարման ընդհանուր ուղղությունները՝ հատկապես կենտրոնանալով քիմիական նյութերի և թափոնների (ներառյալ հանքարդյունաբերական թափոնների)՝ բնապահպանական առումով արդյունավետ կառավարման վրա: Քաղաքացիների համար հարմար և էկոլոգիապես անվտանգ կենսապայմաններ ապահովելու և շրջակա միջավայրի ու հանրային առողջության վրա կոշտ կենցաղային թափոնների բացասական (վտանգավոր) ազդեցությունները նվազեցնելու նպատակով ծրագիրը նախատեսում է հետևյալը՝

- միջազգային ստանդարտներին համապատասխանող թափոնների կառավարման համակարգ հիմնելու ինստիտուցիոնալ շրջանակ,
- թափոնների կառավարման ծախսերի վերականգնում՝ թափոնների բարելավված հավաքման վճարի և ոլորտում ավելի արդյունավետ պայմանագրերի կնքման և իրավական շրջանակի միջոցով,
- թափոնների հեռացման և վերամշակման ծրագրերի իրականացում միջազգային հաստատությունների հետ համագործակցությամբ:

ՀՀ կառավարության ծրագրի կիրարկումն ապահովելու նպատակով ՀՀ կառավարության 16.05.2019 թ.-ի թիվ 650-Լ որոշմամբ հաստատվել է Կառավարության 2019-2023 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը: Հավելված Բ-ի Աղյուսակ 3-ում ներկայացված է կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման հիմնական ուղղություններին ծրագրով (N-65Ա) սահմանված աջակցող գործողությունների ամփոփ նկարագրությունը:

Արտադրատեսակների համար արտադրողի (ներմուծողի) պատասխանատվության ընդլայնման (ԱՊԸ) համակարգերի ներդրման ռազմավարություն

2018 թ.-ի ապրիլի 12-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունել է «Արտադրատեսակների համար արտադրողի (ներմուծողի) պատասխանատվության ընդլայնման համակարգերի ներդրման ռազմավարությանը և դրանից բխող 2018-2021 թվականների միջոցառումների ծրագրին հավանություն տալու մասին» արձանագրային որոշումը: ԱՊԸ հիմքում ընկած ռազմավարության համաձայն՝ արտադրողը կամ ներմուծողը, տվյալ առարկայի արտադրության (ներմուծման) սկզբնական փուլում նախատեսում է այդ արտադրատեսակի (ապրանքի) օգտագործման վերջնական փուլում առաջացող բնապահպանական ազդեցությունները կանխարգելող (կամ բացասական ազդեցությունները չեզոքացնող) միջոցառումներ ու կրում է վարչական և ֆինանսական պատասխանատվություն նշված բացասական ազդեցությունների վերացման համար: ԱՊԸ համակարգի նպատակները հետևյալն են.

1. թափոնների արտադրության կանխարգելում,
2. թափոնների քանակի նվազեցում դրանց գոյացման սկզբնաղբյուրում,
3. վերամշակում՝ որպես երկրորդային հումքային նյութեր,
4. վերամշակում՝ որպես երկրորդային էներգետիկ ռեսուրս,
5. թափոնների թաղում աղբավայրերում (թափոնների կառավարման ամենաքիչ նախընտրելի մեթոդ):

ԱՊԸ համակարգի ներդրման հիմնական երկարաժամկետ նպատակը բնապահպանական պահանջները բավարարող արտադրության խթանումն է, ինչը կօգնի կանխելու շրջակա միջավայրի աղտոտումը և նվազեցնելու բնական ռեսուրսների գործածությունը արտադրության բոլոր ցիկլերում, ինչպես նաև կրճատելու թափոնների վերամշակման ծախսերը:

Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր (ՀԸԳՀ)

Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը ՀՀ և ԵՄ միջև ստորագրվել է 2017 թ.-ի նոյեմբերի 24-ին:³

Ստորև ներկայացված են ՀԸԳՀ շրջանակում թափոնների կառավարման վերաբերյալ Հայաստանի ստանձնած պարտավորությունները, որոնք բերված են որպես թիրախներ՝ ենթակա իրականացման սահմանված ժամանակահատվածում.

- մինչև 2020 թ.-ը ունենալ հանրությանը բնապահպանական տեղեկություններ տրամադրող համակարգ,
- մինչև 2021 թ.-ը մշակել աղբավայրերում տեղադրվող կենսաքայքայվող կենցաղային թափոնների քանակի կրճատման ազգային ռազմավարություն,
- մինչև 2021 թ.-ը սահմանել վերահսկողության և մշտադիտարկման ընթացակարգեր՝ աղբավայրերի շահագործման, փական և հետագա խնամքի փուլերում,
- մինչև 2021 թ.-ը սահմանել դիմումների և թույլտվությունների համակարգ և թափոնների ընդունման (աղբավայրերում) ընթացակարգեր,
- մինչև 2022 թ.-ը մշակել թափոնների կառավարման պլաններ՝ թափոնների հիերարխիայի հինգ քայլերի և թափոնների կանխարգելման ծրագրերի համաձայն,
- մինչև 2023 թ.-ը սահմանել թափոնների հավաքում և փոխադրում իրականացնողների և գործողությունների ռեեստր,
- մինչև 2024 թ.-ը սահմանել ամբողջական ինքնաձախսաձեռնման մեխանիզմ՝ համաձայն «աղտոտողը վճարում է» և «արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվություն» սկզբունքների,
- մինչև 2024 թ.-ը սահմանել գոյություն ունեցող աղբավայրերի բարելավման պլաններ,
- մինչև 2024 թ.-ն ունենալ սահմանված համակարգ, որն ապահովում է համապատասխան թափոնի մշակումը՝ նախքան դրա տեղադրումն աղբավայրում,
- մինչև 2025 թ.-ը օպերատորների համար սահմանել պարտավորություններ՝ ձեռնարկելու անհրաժեշտ կանխարգելման և վերականգնման միջոցառումներ, ներառյալ պատասխանատվություն ծախսերի համար,
- մինչև 2025 թ.-ը խիստ պատասխանատվություն սահմանել վտանգավոր աշխատանքային գործողությունների համար:

³ Ժամանակացույցին առնչվող հավելվածը մտնում է ուժի մեջ և մտնում ՀԸԳՀ-ի ստորագրման պահից՝ 2017 թ.-2017թ. -ի նոյեմբերի 24-ից և հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:60b9829d-a1f1-11e7-a56f-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_2&format=PDF:

Ազգային օրենսդրություն և ԿԿԹ կառավարման տեղական պլանավորմանը ներկայացվող պահանջներ

Թափոնների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը ներառում է տասնյակ օրենքներ⁴ և թափոնների կառավարմանն առնչվող ենթաօրենսդրական ակտեր: Հայաստանը ստորագրել է թափոններին առնչվող ավելի քան 10 միջազգային պայմանագիր և համաձայնագիր: Հավելված Բ-ում ներկայացնում է ՀՀ օրենսդրական դաշտի ընդհանուր կառուցվածքը:

Աղբահանության համակարգի 2021-2023 թթ. Ռազմավարությունը

ՀՀ կառավարության 2021 թ. ապրիլի 1-ի N 464 - Լ որոշման համաձայն հաստատվել է Հայաստանում աղբահանության համակարգի ռազմավարությունը և ռազմավարության կիրարկումն ապահովող 2021-2023 թվականների միջոցառումների ծրագիրը:⁵

Ռազմավարությունը սահմանում է աղբահանության կայուն համակարգի զարգացման ստորև ներկայացված գերակայություններն ու ուղղություններ:

ԿԿԹ կառավարման տեղական պլանավորմանը ներկայացվող պահանջներ

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2015 թ. դեկտեմբերի 6-ի փոփոխություններով) 9-րդ գլուխը նվիրված է տեղական ինքնակառավարմանը, որի 179-րդ հոդվածի 2-րդ կետը, սահմանում է, որ «Տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է համայնքներում և որ տեղական ինքնակառավարումը տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավունքն ու կարողությունն է՝ համայնքի բնակիչների շահերից ելնելով, Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան, սեփական պատասխանատվությամբ լուծելու համայնքային նշանակության հանրային հարցերը»:

Սկզբունքորեն ՏԻՄ մարմիններն իրավունք ունեն անելու այն, ինչ բխում է իրենց համայնքի բնակիչների շահերից և արգելված չէ օրենքով: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝

- համայնքի պարտադիր խնդիրներից են «... համայնքի աղբահանությունը և սանիտարական մաքրումը, կոմունալ տնտեսության աշխատանքների ապահովումը...»
- համայնքի ավագանին «...իրականացնում է «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված լիազորություններ».
- համայնքի ղեկավարը «...կազմակերպում է աղբահանությունը և սանիտարական մաքրումը, ինչպես նաև իրականացնում է «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ»:

ԿԿԹ կառավարման տեղական պլանի մշակմանը ներկայացվող առանձին իմպերատիվ իրավական պահանջներ ամրագրված չեն ՀՀ օրենսդրությամբ, այդ իսկ պատճառով համայնքները հիմնականում չունեն աղբի/աղբահանության կառավարման ռազմավարական պլաններ: Չնայած դրանց մշակման և համայնքի ավագանու կողմից ընդունման մի քանի հաջողված փորձեր եղել են միջազգային կազմակերպությունների դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում, այնուամենայնիվ, դրանք մնացել են թղթի վրա և գրեթե չեն կիրառվում:

⁴ Հայաստանում թափոնների կառավարմանն առնչվող օրենսդրական ակտերի թարմացված ցանկը հասանելի է ՀԱԶ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոնի թափոնների ռեսուրսների շտեմարանում (<https://wrl-ace.aua.am/hy/legislation>):

⁵ Որոշումը, ռազմավարությունը և դրա կիրարկումն ապահովող միջոցառումների ծրագիրը հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=151384>

Անգամ ներկա իրավակարգավորումներով՝ համայնքներն իրավունք ունեն և կարող են ունենալ ԿԿԹ կառավարման տեղական ռազմավարական պլաններ, սակայն առաջնորդվում են այն սկզբունքով, որ չկա դրանք ունենալու իմպերատիվ պահանջ, և ինքնակամ չեն ձեռնարկում կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ռազմավարական պլանավորում իրականացնելու քայլեր:

Ինստիտուցիոնալ կառուցակարգ. ազգային, տարածքային և տեղական կառավարման մարմինների դերը

Թափոնների կառավարման և աղբահանության ոլորտը կարգավորող ՀՀ գործող օրենսդրությունը խիստ կարիք ունի վերանայման. մասնավորապես պետք է հստակեցնել բոլոր սուբյեկտների լիազորությունների իրավական սահմանները՝ հիմք ընդունելով ԵՄ լավագույն փորձը և ՀՀ միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորություններից բխող պահանջները:

Իրականում «Թափոնների մասին» և «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» երկու առանձին օրենքներում ոլորտի հասկացություններ սահմանելը և համանման հարաբերություններ կարգավորելը իրավական անհստակություն է ստեղծում, որը դժվարացնում է իրավական նորմերի պատշաճ կիրառումն ու պաշտպանությունը:

Տեղական կարգավորումներ

Ոլորտի կարգավորման ներկա ժամանակաշրջանի⁶ խնդրահարույց հարցերից մեկն այն է, որ հստակ սահմանված չէ աղբահանության ծառայության նկարագրությունը և հիմնավորված կամ տարբերակված չէ դրան համապատասխան վճարվելիք տեղական վճարի չափը (սահմանված գինը)՝ ըստ մատուցվող ծառայության տեսակի և որակի:

Համայնքներում չեն տարանջատվում աղբահանության և սանիտարական մաքրման տարածքներն ու ծառայության շրջանակը, հետևաբար դժվար է տարանջատել համայնքային բյուջեի ծախսերն ըստ այդ ծառայությունների, հատկապես այն դեպքերում, երբ աղբահանության ծառայությունն իրականացվում է ՀՈԱԿ-ների կողմից:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքով պահանջվում է, որ համայնքի ավագանին հաստատի համայնքի սանիտարական մաքրման սխեման, սակայն իրավական տեսանկյունից ճիշտ կլինի սահմանել, որ համայնքի ավագանին պարտավոր է հաստատել աղբահանության կառավարման ռազմավարական պլանը, որի անբաժանելի մասը կլինի սանիտարական մաքրման սխեման:⁷

ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանավորման կարևորությունը

⁶ Իրավական կարգավորումները վերլուծված են 2021 թվականի մարտի դրությամբ:

ԿԿԹ կառավարման ազգային ռազմավարության նպատակների իրականացումը մեծապես կախված է տեղական մակարդակում թափոնների կառավարումից: Օրինակ՝ աղբավայր հեռացվող թափոնների քանակի կրճատման կամ օգտահանվող թափոնների քանակի ավելացման ազգային թիրախներին հասնելը կախված է տեղական մակարդակում տեսակավորված հավաքման պլանավորումից և դրա իրականացումից: Վերջինս հաճախ բխվում է մի շարք խնդիրների: Հայտնի է, որ տեսակավորված հավաքման արդյունավետությունն ուղղակիորեն կապված է բնակչության վարքագծից, ուստի պլանավորման անբաժանելի մաս պետք է կազմեն իրազեկության բարձրացման ծրագրերը և ՏԻՄ-երի կողմից համայնքի հետ տարվող այլ աշխատանքներ: ԿԿԹ տեղական կառավարման այլ մարտահրավերներից է ճշգրիտ տվյալներ հավաքելը, որը կարևոր դեր ունի պլանավորման գործում, ուստի և ՏԻՄ-երը պետք է պլանավորման մեջ ներառեն նաև անհրաժեշտ տվյալների հավաքման մեխանիզմների կիրառումը:

Պլանավորման գործընթացում հանրային մասնակցությունը

ԿԿԹ տեղական կառավարումը պատշաճ պլանավորելու համար համայնքն ապահովել է բնակչության և այլ շահառուների մասնակցությունը:

ԵՄ 2001/42/EC դիրեկտիվի⁸ համաձայն՝ հանրության ներգրավումը պարտադիր պահանջ է բնապահպանական ռազմավարական գնահատման համար, որի մեջ մտնում է նաև թափոնների կառավարումը: Այն համահունչ է նաև Օրիուսի կոնվենցիային,⁹ որի պահանջներից է համայնքի բնակչությանը և հասարակական կազմակերպությունների սեկտորին աստիճանաբար մասնակից դարձնել շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված համայնքային նշանակության իրավական ակտերի մշակման գործընթացին:

Տվյալների հավաքագրման պահանջներ և ստանդարտներ

Արդյունավետ ռազմավարական պլանավորումը գրեթե անհնար է առանց հավաստի տվյալների առկայության, ուստի դրանց հավաքումը պլանավորման անբաժանելի մասն է: Որքան շատ և որքան հավաստի ու ճշգրիտ են մուտքագրվող տվյալները, այնքան ավելի ամփոփ և լիարժեք է հնարավոր նկարագրել և գնահատել առկա իրավիճակը, որը, ինչպես նշվել է, ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի երկու հիմնական բաղադրիչներից է: Հավաստի ու ճշգրիտ տվյալներ հավաքելն ամենևին հեշտ աշխատանք չէ, հատկապես երբ դա արվում է առաջին անգամ: Կարևոր է ստեղծել տվյալների հավաքի՝ արդյունավետ, հարատև ու կայուն մեխանիզմներ թե՛ ազգային, թե՛ համայնքային մակարդակով:

Պլանավորման համար թերևս ամենակարևոր տվյալներից մեկն է համայնքում գոյացող թափոնների քանակը՝ արտահայտված ըստ համայնքի (մարզի կամ երկրի) կամ մեկ շնչի՝ միավոր ժամանակահատվածում առաջացրած թափոնների զանգվածով: Օրինակ՝ Երևան քաղաքում 2019 թվականին գոյացել է մոտ 330 հազար տոննա կոշտ կենցաղային թափոն: Մեկ շնչի հաշվով ԿԿԹ գոյացման ցուցանիշը նույն տարվա համար կարտահայտվի որպես 325 կգ/տարի կամ 0.9 կգ/օր: Այս ցուցանիշները ճշգրիտ հաշվարկելու համար անհրաժեշտ են կայուն մեխանիզմներ, մասնավորապես՝ համայնքում աղբահավաք ընկերություններին

⁸ Դիրեկտիվը հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj>

⁹ Օրիուսի կոնվենցիան հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>

հասանելի թափոնների կշռման ենթակառուցվածք ինչպես համայնքային աղբավայրում, այնպես էլ տեսակավորման կամ օգտահանման կայանքներում, եթե առկա են: Հակառակ դեպքում, այդ ցուցանիշը կլինի միայն մոտարկման արդյունք, որը պիտանի չի լինի, օրինակ, 3 տարվա կտվածքով համայնքում թափոնների գոյացման փոփոխությունները արձանագրելու համար:

Համայնքային աղբավայրերում տեղադրվող թափոնների քանակը մեկ այլ կարևոր ցուցանիշ է, որի մասին հավաստի և ճշգրիտ տվյալների հավաքն, ինչպես նշվեց, հնարավոր է միայն աղբավայրերում անցակետերի, կշեռքների և տարրական վերահսկողության առկայության պարագայում: Ճիշտ է՝ այլընտրանքային աղբյուր կարող է լինել համայնքից հավաքված թափոնները աղբավայր հեռացնող աղբատարների թիվը, սակայն ակնհայտ է, որ այդ դեպքում տվյալները ճշգրիտ չեն լինի, քանի որ քաշը հաշվարկվելու է ըստ աղբատարի ծավալի՝ ընդունված խտության գործակցով (օր. 0.5 տ/մ³), որը գրեթե միշտ տարբեր է: Վերջին դեպքում նաև հաշվի չեն առնվի խնդրո առարկա աղբավայրում անվերահսկելի ձևով տեղադրվող աղբի քանակները:

Մեկ այլ առանցքային ցուցանիշ է համայնքում գոյացող աղբի բաղադրությունը, որի ճշգրիտ գնահատումը հնարավոր է միայն հստակ մեթոդաբանությամբ և պարբերականությամբ արվող նմուշառման և վերլուծության պարագայում:

2000 թ.-ից Հայաստանում իրականացված ութ ծրագրերը ներառել են թափոնների քանակի և բաղադրության վերլուծություն՝ որպես ծրագրի մաս կամ դրա հիմնական նպատակ: Դրանք բոլորն իրականացվել են տարբեր մեթոդաբանությունների կիրառմամբ, երկրի տարբեր հատվածներում և տարբեր սեզոնների ընթացքում, ուստի և արդյունքները միմյանց հետ համադրելի չեն:¹⁰

Ամենավերջին վերլուծությունն իրականացվել է 2019 թ.-ի ամռանը Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի (ՀԱՀ) Յակոբեան բնապահպանական կենտրոնի կողմից Հայաստանի կառավարության հետ համագործակցությամբ՝ «Թափոնների քանակի և բաղադրության ուսումնասիրություն» ծրագրի շրջանակում: Կոշտ կենցաղային թափոնների փորձանմուշներ են վերցվել 6 համայնքներում (Երևան, Արարատ, Կապան, Հրազդան, Գյումրի և Վանաձոր)՝ նպատակ ունենալով ձեռք բերելու ներկայացուցչական ընտրանք ողջ երկրի համար: Թեստերի իրականացման համար կիրառվել է ԵՄ-ում օգտագործվող (մասնավորապես Շվեդիայում) մեթոդաբանություն, որը հարմարեցվել է հայկական համատեքստին:¹¹

ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի կառուցվածք

Միջազգային պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ԿԿԹ կառավարման պլաններն ունենում են հիմնականում միանման կառուցվածք, որը կարող է տարբերվել մասնավոր ենթաբաժինների կազմակերպման մակարդակում: Սույն ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի կառուցվածքը մշակվել է հիմք ընդունելով Եվրոպայի խորհրդի բնապահպանական կոմիտեի

¹⁰ ՀԱՀ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոն (2020). ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. Հայաստանի ամերիկյան համալսարան և «LIFE» հիմնադրամ: Ծրագրի կայքէջ՝ <https://ace.aua.am/hy/waste/governance/>:

¹¹ Հայաստանի Հանրապետության թափոնների քանակի և բաղադրության վերլուծություն, Երևան. ՀԱՀ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոն և ՀԱՀ «Մանուկյան Սիմոն» հետազոտական հիմնադրամ, «LL Bolagen», (2020): Ծրագրի կայքէջ՝ <https://ace.aua.am/hy/waste/composition/>:

կողմից մշակված ԿԿԹ (ազգային) պլանավորման ուղեցույցը:¹² Տեղական պլանավորումը, ինչպես և ազգայինը, ենթադրում է երկու հիմնական մաս՝ առկա իրավիճակի գնահատում և հետագա պլանավորում: Ուստի և առաջարկվող ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանը բաղկացած է համապատասխան երկու գլուխներից իրենց բաժիններով: ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանը ունի հետևյալ կառուցվածքը.

¹² Preparing a Waste Management Plan: A methodological guidance note, 2012. Հասանելի է անգլերեն՝ լեզվով հետևյալ կայքէջում՝ <https://ec.europa.eu/environment/waste/plans/index.htm>:

ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

- 1.1. Ներածություն (պլանի ամփոփագիր)
- 1.2. Հիմնախնդիրներ, առաջնահերթություններ, տեսլական
- 1.3. Պլանավորման տարածքի բնութագիր
- 1.4. Թափոնների քանակ ու բաղադրություն
- 1.5. Թափոնների գործածություն
- 1.6. Իրազեկության առկա մակարդակ
- 1.7. Ֆինանսավորում և բյուջե
- 1.8. Նախկինում սահմանված նպատակների մշտադիտարկում և գնահատում

2. ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄ

- 2.1. Կանխատեսումներ
- 2.2. Կանխադրույթներ
- 2.3. Տեսլականի, նպատակների և թիրախների սահմանում (կարճաժամկետ և միջնաժամկետ)
- 2.4. Գործողությունների պլան
- 2.5. Երկարաժամկետ զարգացում
- 2.6. Պլանավորված գործողությունների իրագործման համար պահանջվող բյուջե և ֆինանսավորում
- 2.7. Թափոնների կառավարման բյուջետավորում

ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի իրագործման հաշվետվություն և մշտադիտարկում

Ցանկացած ռազմավարական պլանավորում և դրանից բխող գործողությունների իրագործում պետք է գնահատվի՝ ըստ արդյունքների: Դա արվում է ընթացիկ պլանում սահմանված թիրախների և նպատակների իրագործումը սահմանված ցուցանիշների համաձայն գնահատելու միջոցով: Այնուհետև իրականացվում է խոչընդոտների և խնդիրների վերլուծություն, որի արդյունքում պլանում փոփոխություններ անելու անհրաժեշտություն կարող է առաջանալ՝ թիրախներին ավելի արդյունավետ ձևով հասնելու նպատակով:

ՏԻՄ-երի կողմից մշակված ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի իրագործումը ենթադրում է լիազոր մարմինների կողմից մշտադիտարկում, որը պետք է իրականացվի հաշվետվությունների միջոցով:

Հաջորդ երկու գլուխներում քայլ առ քայլ ներկայացվում են Տաշիրի կոշտ կենցաղային թափոնների ռազմավարական պլանը:

1. ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԳՆԱՅԱՏՈՒՄ

1. ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- 1.1 Ներածություն (պլանի ամփոփագիր)
- 1.2 Հիմնախնդիրներ, առաջնահերթություններ, տեսլական
- 1.3 Պլանավորման տարածքի բնութագիր
- 1.4 Թափոնների քանակ և բաղադրություն
- 1.5 Թափոնների գործածություն
- 1.6 Իրազեկության առկա մակարդակ
- 1.7 Ֆինանսավորում և բյուջե
- 1.8 Նախկինում սահմանված նպատակների մշտադիտարկում և գնահատում

Պլանի անվանում	ՀՀ Լոռու մարզի Տաշիր համայնքի Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման 2025-2029թթ պլան
Պլանավորման մեջ ընդգրկված համայնք(ներ)	Տաշիր
Պլանավորման ժամանակաշրջան	2025-2029թթ.
Ներկայացվող պլանի նախատեսված վերանայման ամսաթվերը	2026 թ. սեպտեմբեր 2028 թ. սեպտեմբեր
Պլանը կազմող անձանց անուն, ազգստանուն, պաշտոն	Արմինե Փանոյան, «Դաշինք» հանուն կայուն և կանաչ կառավարման» ծրագրի՝ աղբահանության կառավարման գծով փորձագետ Աջակցությամբ՝ Համայնքի ղեկավարի օգնական Անժելա Մարտիրոսյան
Պլանը կազմող անձանց էլ. հասցե	Apanoyan050607@gmail.com
Պլանի էլեկտրոնային տարբերակը ներբեռնելու էլ. հասցե	https://tashircity.am/

1.2 Ներածություն (պլանի ամփոփագիր)

Գործընթաց և մեթոդաբանություն

Տաշիր քաղաքի աղբահանության ռազմավարական պլանը մշակվել է Եվրոպայի խորհրդի կողմից ֆինանսավորվող <<Ժողովրդավարական զարգացում, ապակենտրոնացում և լավ կառավարում Հայաստանում - Փուլ 2>> ծրագրով իրականացվող <<Միջհամայնքային համագործակցության>> դրամաշնորհի շրջանակներում իրականացվող <<Կամրջող համայնքներ ավելի մաքուր քաղաքների համար>> ծրագրի շրջանակներում:

Պլանի մշակումն իրականացվել է Տաշիրի համայնքապետարանի աշխատանքային խմբի և ծրագրային թիմի աջակցությամբ, մի շարք հանդիպումների արդյունքում: Ստորև աղյուսակում ներկայացված են այդ հանդիպումների թեմաները:

N/N	Հանդիպումների ցանկ	Մասնակիցներ
1.	Իրավական և քաղաքականության հարցերով ծրագրի աշխատանքային խմբի մեկնարկային հանդիպում՝ ռազմավարական պլանավորման քայլերը նախանշելու նպատակով: Աղբահանության հարցերով աշխատանքային խմբի ստեղծում	Իրավական և քաղաքականության հարցերով ծրագրի աշխատանքային խումբ
2.	Աղբահանության հարցերով աշխատանքային խմբի հանդիպում, աղբահանության իրավիճակի ներև խնդիրների ամփոփ ներկայացում:	Աղբահանության հարցերով աշխատանքային խումբ
3.	Աղբահանության ոլորտի հիմնահարցերի մասնակցային վերհանում չորս հիմնական ոլորտներով 1. Համակարգ և օրենսդրություն 2. Աղբի հավաքում և հեռացում 3. Ֆինանսա-տնտեսական գործունեություն 4. Հանրային իրազեկում և մասնակցություն	Աղբահանության հարցերով աշխատանքային խումբ
4,	Աղբահանության ոլորտի հիմնահարցերի առաջնահերթությունների որոշում: Ուժեղ և թույլ կողմերի վերլուծություն	Աղբահանության հարցերով աշխատանքային խումբ
5,	Ռազմավարական պլանի մշակում և ներկայացում աշխատանքային խմբին	Փորձագետներ
6,	Ռազմավարական պլանի ներկայացում. հանրային լսումներ	Աշխատանքային խումբ
7,	Ռազմավարական պլանի ներկայացում համայնքի ավագանուն	Համայնքի ավագանու, աշխատանքային խմբի անդամներ
8.	Ռազմավարական պլանի հաստատում համայնքի ավագանու կողմից	Ավագանու նիստ՝ աշխատանքային խմբի մասնակցությամբ

1.3 Հիմնախնդիրներ, առաջնահերթություններ, տեսլական

Տեսլական և երկարաժամկետ նպատակներ

Տաշիր քաղաքի աղբահանության կառավարման ուսումնասիրությունների, ինչպես համայնքապետարանի և այլ շահակիր կողմերի հետ հանդիպումների հիման վրա վերլուծվել է աղբահանության ներկա վիճակը, որը փորձում է պատասխանել «որտե՞ղ ենք մենք այժմ» հարցին: Դրանք շարադրվել են ներկայիս իրավիճակի մասին մի շարք տվյալների և աղբահանության ներքին թույլ և ուժեղ կողմերի վերլուծությամբ: Միաժամանակ աշխատանքային

խմբի հետ համատեղ որոշվել է աղբահանության տեսլականը և երկարաժամկետ նպատակները «որտե՞ղ ենք մենք ուզում լինել» հարցադրմամբ: Աղբահանության տեսլականը արտահայտում է հավաքական ըմբռնումը այն բանի, թե ապագայում ինչ ցանկալի և իդեալական իրավիճակի պետք է ձգտի հայտնվել աղբահանության կազմակերպումը Տաշիրում: Աղբահանության տեսլականը աշխատանքային խմբի հետ քննարկման արդյունքներով բերվել է հետևյալ ձևակերպմանը:

Աղբահանության արդյունավետ համակարգի ստեղծում՝ հիմնված աղբի կրճատման, վերամշակման և շրջակա միջավայրի պաշտպանությանն ուղղված կայուն գործելակերպի, ֆինանսապես կենսունակ կառավարման և հանրության աջակցության և մասնակցության վրա:

Աղբահանության ոլորտները և ռազմավարական նպատակները

Աշխատանքային խմբի հետ համատեղ խմբավորվել են զարգացման ոլորտները, որոշվել են աղբահանության ռազմավարական ուղղությունները և սահմանվել են երկարաժամկետ նպատակներ: Աղբահանության զարգացումը պահանջում է կոմպլեքս մոտեցում, հետևաբար ռազմավարությունը պետք է հիմնվի տարբեր ոլորտների զարգացման վրա: Այդ ոլորտներն են.

- Ա.** Համակարգի զարգացում (կառավարում և կազմակերպչական հարցեր, ներքին օրենսդրություն և կանոնակարգեր)
- Բ.** Աղբահանության տեխնիկական միջոցների զարգացում (Աղբի կուտակման, հավաքման, տեղափոխման, տեղակայման, տեսակավորման, վերամշակման/վնասազերծման տեխնիկական հնարավորություններ և ձևեր)
- Գ.** Ֆինանսական-տնտեսական արդյունավետություն (ինքնաձախսաձածկման հնարավորություններ և տնտեսական արդյունավետության բարձրացում, աղբահանության վճարների գանձման մեթոդներ, թափոնների տեսակավորման և վերամշակման հնարավորություններ և այլն)
- Դ.** Հանրային իրազեկություն և մասնակցություն (երկկողմանի տեղեկատվության կիրառում):

Նշված ուղղություններին համապատասխան ձևակերպվել են 4 երկարաժամկետ նպատակներ՝ հաշվի առնելով Վանաձորի աղբահանության տեսլականը: Ստորև ձևակերպված յուրաքանչյուր նպատակ ենթադրում է Վանաձորի աղբահանությանը վերաբերող առանձին խնդիրների և նրանցով պայմանավորված կոնկրետ ծրագրերի իրականացում:

Ստորև ձևակերպված են այդ 4 նպատակները, որոնք համապատասխանում են վերոնշյալ ոլորտներին.

Ա. Ինստիտուցիոնալ և օրենսդրական զարգացում (կառավարում և կազմակերպչական հարցեր, ներքին օրենսդրություն և կանոնակարգեր):

Նպատակ 1. Բարելավել Տաշիրում աղբահանության կառավարման /համակարգը և ոլորտի ներքին/տեղական օրենսդրությունը:

Բ. Աղբահանության կառավարման ենթակառուցվածք (ԿԿԹ կուտակման, հավաքման, տեղափոխման, տեղակայման, տեսակավորման և վերամշակման/վնասազերծման տեխնիկական հնարավորություններ և ձևեր):

Նպատակ 2. Հզորացնել աղբահանության կառավարման ենթակառուցվածքները Տաշիրի ամբողջ տարածքը սանիտարահիգիենիկ պահանջներին համապատասխան սպասարկելու

համար՝ հիմնելով աղբի կրճատման, վերամշակման, վնասագերծման և շրջակա միջավայրի պաշտպանությանն ուղղված մշտական գործընթաց:

Գ. Ֆինանսական-տնտեսական արդյունավետություն:

Նպատակ 3. Հասնել աղբահանության կառավարման ֆինանսական կայունությանը:

Դ. Հանրային իրազեկություն և մասնակցություն:

Նպատակ 4. Ապահովել բնակչության մշտական և հետևողական իրազեկումը և մասնակցությունը աղբահանության կառավարման գործընթացում:

Տաշիր քաղաքի աղբահանության ռազմավարության տեսլականը և ռազմավարական նպատակները

Հիմնահարցեր և խնդիրներ

Աղբահանության ծառայության հետ կապված են մյուս ոլորտներին առնչվող բազմաթիվ հիմնահարցեր (պրոբլեմներ), որոնց լուծման շնորհիվ է հնարավոր աղբահանության կառավարման գործընթացի արդյունավետ զարգացումը: Այսպես, աշխատանքային խմբի հետ համատեղ քննարկվել, խմբավորվել և դասակարգվել են առաջադրած հիմնահարցերը: Աշխատանքային խմբի անդամների կողմից առաջադրված հիմնահարցերը խմբավորվել են չորս հիմնական ոլորտների, որոնք նշված են նախորդ բաժնում:

Խնդիրները ձևակերպվել են ըստ առաջ քաշված հիմնահարցերի: Խնդիրների լուծումները նպատակաուղղված են ռազմավարական առանձին նպատակների իրականացմանը: Այդ խնդիրների լուծման առաջարկվող ճանապարհները հենց ծրագրերն/նախագծերն են: Ծրագրերի/նախագծերի իրականացման արդյունքները պետք է լինեն չափելի և իրականանալի կոնկրետ ժամանակահատվածում:

Խնդիրները խմբավորվել են ըստ առանձին ոլորտների, որոնցից յուրաքանչյուրը ներկայացնում է առանձին ռազմավարական նպատակ: Որևէ նպատակի իրականացումը պայմանավորված է առանձին խնդիրների լուծումով, այսինքն՝ ծրագրերի/նախագծերի իրականացմամբ:

Հաշվի առնելով առաջադրված խնդիրները՝ կազմվել են կոնկրետ ծրագրեր, որոնք ներառում են հիմնահարցի նկարագրությունը, գործողությունները կամ առաջադրանքները, դրանց կատարման ժամկետները, պատասխանատուները, ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրները, յուրաքանչյուր ծրագրի սպասվելիք արդյունքները և կապը մյուս ծրագրերի հետ: Ժամանակային առումով ծրագրերը բաժանվել են երեք հիմնական մասերի՝ կարճաժամկետ, միջնաաժամկետ և երկարաժամկետ ծրագրեր:

Աշխատանքային խմբի կողմից կատարվել է առաջնահերթությունների որոշում 1-5 սանդղակով՝ 1-ը համարելով ավելի քիչ առաջնահերթ և 5-ը՝ ամենաառաջնահերթ:

Խնդիրներ, Տաշիր	Առաջնա հերթության միավոր
Նպատակ 1: Կառավարում և ներքին օրենսդրություն	
Աղբահանության համակարգի ռազմավարության մշակում	5
Աղբի բաղադրության պարբերական ուսումնասիրություն	5
Աղբի բաղադրության որոշման կարողությունների բարձրացում	5
Աղբահանության ծառայություն մատուցողների հետ երկարաժամկետ պայմանագրերի կնքում	4

Խնդիրներ, Տաշիր	Առաջնա հերթության միավոր
Մասնավոր հատվածի ներգրավում աղբահանության իրականացման գործընթացում	4
Նպատակ 2: Աղբահանության կառավարման ենթակառուցվածքներ	
Նոր մասնագիտացված տեխնիկայի ձեռքբերում	5
Լրացուցիչ աղբամանների տեղադրում խառը աղբի համար	5
Լրացուցիչ աղբամանների պլաստիկ աղբի համար	5
Մամլիչ կամ մանրացնող մեքենաների ձեռքբերում	5
Աղբի վերամշակման արտադրամասերի, հոսքագծերի հիմում	5
Ախտահանող սարքավորումների ձեռքբերում	4
Գործող աղբավայրի փակում	3
Նոր աղբավայրի կամ տարածաշրջանային աղբավայրի հիմնում՝ տեսակավորման ենթակառուցվածքներով	3
Տեսակավորված աղբի միջանկյալ փոխաբեռնման կայանների և պահեստավորման կետերի հիմնում	3
Նպատակ 3: Ֆինանսական արդյունավետություն	
Աղբահանության իրականացման ինքնարժեքի հաշվարկ	5
Աղբահանության վճարների հավաքագրման մեծացում	5
Տուգանքների կիրառում	5
Փոստի/ բանկի միջոցով աղբահանության վարձավճարների գանձման կազմակերպում	4
Աղբահանության իրականացման մեջ համայնքային բյուջեի մասնաբաժնի նվազեցում	3
Առանձին հաշվապահական հաշվառում՝ աղբահանության կառավարման գծով	3
Նպատակ 4: Հանրային իրազեկում և մասնակցություն	
Բնակիչների գոհունակության և վճարունակության հարցումների անցկացում	5
Շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված կրթության խթանում	5
Շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված շաբաթօրյակների կազմակերպում	4
Դպրոցահասակների համար բնապահպանական գիտելիքի մրցույթների կազմակերպում	4

Իրավիճակային վերլուծություն (SWOT)

Հաշվի առնելով Տաշիր քաղաքի աղբահանության ներկայիս իրավիճակը կատարվել է աղբահանության ներքին պոտենցիալի և արտաքին բարենպաստ ազդեցության, ինչպես նաև թույլ կողմերի և արտաքին բացասական ազդեցությունների վերլուծություն (SWOT վերլուծություն): Ստորև ամփոփ ներկայացվում է այդ վերլուծության արդյունքները, որոնք կատարվել են աշխատանքային խմբի անմիջական մասնակցությամբ:

Տաշիր քաղաքի աղբահանության SWOT վերլուծություն

Ուժեղ ԿՈՂՄԵՐ - Աղբահանության վճարների գնաձման տոկոսի աճի տենդենց - Աղբահանության գծով սերտ համագործակցությունը բնապահպանական կազմակերպությունների հետ - Աղբահանության իրականացման համար նվազագույն ենթակառուցվածքների առկայությունը (աղբավայր, մեքենասարքավորումներ, աղբամաններ) - Աղբահանությունը կանոնակարգող որոշման առկայությունը - Աղբահանության սխեմայի/քարտեզի, ժամանակացույցի առկայությունը - Կոմունալ ՀՈԱԿ-ի առկայություն	ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ և ԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ - Ոլորտի համար պետական սուբվենցիոն միջոցների ներգրավման հնարավորություն - Աղբի տեսակավարման և վերամշակման հնարավորություններ - Տեսահսկման համակարգի ներդնում
ԹՈՒՅԼ ԿՈՂՄԵՐ - Աղբավայրի ոչ պատշաճ վիճակը, ցանկապատի բացակայությունը, անբարեկարգ ճանապարհը - Պատշաճ աղբահանության իրականացման պահանջներին համահունչ ենթակառուցվածքների բացակայությունը - Աղբամանների և աղբատարների մաշվածությունը - Մասնագիտացված նոր աղբատարների բացակայությունը - Աղբի տեսակավորման և վերամշակման մշակույթի և գործելակերպի պակասը - Աղբահանություն իրականացնողների, աղբարտադրողների գիտելիքի, հմտությունների, տեղեկատվության պակասի լրացման անհրաժեշտությունը - Թափառող շների խնդիրը	Աղբահանության պատշաճ իրականացման համար պահանջվող ներդրումներ կատարելու անհնարինությունը

1.4 ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՏԱՐԱԾՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

Տաշիր բազմաբնակավայր համայնքը կազմավորվել է 2022 թվականի նոյեմբերին «Հայաստանի Հանրապետության վարչա տարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին 2022 թվականի հունիսի 9-ի ՀՀ ՀՕ- 266-Ն օրենքով: Այն ընդգրկում է ՀՀ Լոռու մարզի նախկին Տաշիր քաղաքային և Լեռնահովիտ, Կաթնառատ, Սարատովկա, Բլագոդարնոյե, Նովոսելցովո, Մեղվահովիտ, Դաշտադեմ, Մեղովկա, Գետավան, Նորամուտ, Կրուգլայա Շիշկա, Սարչապետ, Արծնի, Ապավեն, Նորաշեն, Պրիվոլնոյե, Պետրովկա, Ջորամուտ, Գոգավան, Մեծավան, Միխայլովկա, Ձյունաշող, Պաղաղբյուր գյուղական բնակավայրերը:

Տաշիր քաղաքը (նախկինում՝ Վորոնցովկա, Կալինինո) Տաշիր համայնքի կենտրոնն է: Եղել է նախկին Կալինինո շրջանի վարչական կենտրոնը: Բնակավայրը հիմնադրվել է 1844 թվականին ռուսական կայսրության կառավարության կարգադրությամբ՝ հիմնականում Սարատովի մարզից այստեղ տեղափոխված ռուսների և աքսորված ռուս մոլոկանների կողմից և Կովկասի փոխարքայի անունով կոչվել է Վորոնցովկա: 1935 թվականին վերանվանվել է Կալինինո հեղափոխական գործիչ Կալինինի անունով: 1961 թվականից դարձել է քաղաքատիպ ավան, իսկ 1983 թվականից դասվել Հայաստանի քաղաքների շարքին: Տաշիր է վերանվանվել 1991 թվականին:

1.4.1

Պլանավոր ման տարածքի նկարագրություն

Աղյուսակ 1

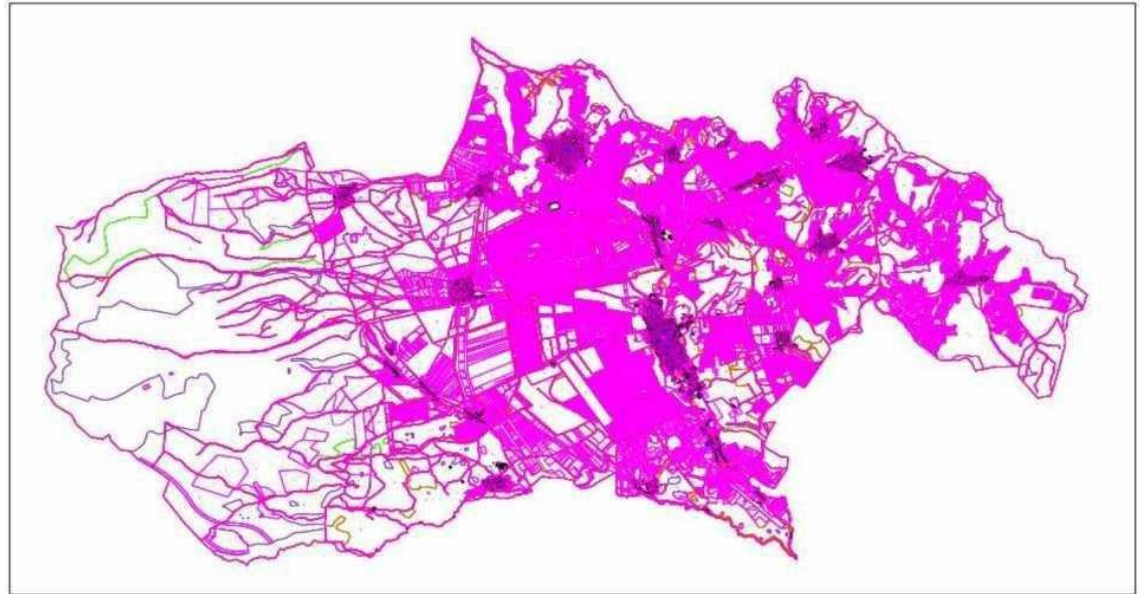
	Ընդհանուր տարածք	Քաղաքային	Գյուղական	Արդյունաբերական	Գյուղատնտեսական	Կանաչ անտառային
Տարածքը (հա)	68882,09	7590	61292,09	29,08	60514,76	4211,17
Տարածքը տոկոսով ընդհանուրից (%)		11	89	0,04	87,8	6,1

1.4.2 Աշխարհագրական սահմաններ

Տաշիր համայնքը գտնվում է Լոռու մարզի հյոսիս-արևմտյան մասում: Սահմանակցում է Ստեփանավան, Լոռի Բերդ և Ալավերդի համայնքների հետ: Հյուսիսում սահմանակցում է

Վրաստանի հետ, արևմուտքից՝ ՀՀ Շիրակի մարզին: Ունի ծովի մակարդակից 1470-1750 մետր բարձրություն: Համայնքով հոսում է Տաշիր գետը, որը հանդիսանում է Դեբետ գետի վտակ: Տաշիր համայնքի հեռավորությունը մարզկենտրոնից 52 կմ է, մայրաքաղաքից՝ 163 կմ: Տաշիր համայնքով է անցնում միջպետական նշանակության Մարգարա-Վանաձոր- Տաշիր-Վրաստան մայրուղին:

Լոռու մարզի Տաշիր համայնքի աշխարհագրական սամանները

գ. Ժողովրդագրական տեղեկատվություն

Աղյուսակ 2

Գրանցված բնակչություն (մարդ)	Փաստացի բնակվող (մարդ)	Տնտեսությունների թիվ	Բազմաբնակարան շենքերի թիվ	Բնակարանների թիվ
30064	20734	7123	40	1160

դ. Կոշտ թափոն գոյացնող հիմնական աղբյուրների տեսակը և քանակը

Աղյուսակ 3

Թափոն գոյացնող հիմնական աղբյուրների տեսակները	-Բանակ	Նշումներ
--	--------	----------

Բնակելի նպատակային նշանակության շինություններ	7754	
Բազմաբնակարան բնակելի շենքեր	40	
Անհատական բնակելի տներ	7714	
Ոչ բնակելի նպատակային նշանակության շինություններ	266	
Առևտրի, հանրային սննդի և կենցաղային ծառայությունների մատուցման շինություններ	229	
Հյուրանոցային և հյուրատնային տնտեսություններ, սպորտի համարանախատեսված, տրանսպորտի բոլոր տիպերի կայանների շինություններ	2	
Վարչակառավարչական, ֆինանսական, կապի, ինչպես նաև առողջապահության համար նախատեսված շինություններ	10	
Արտադրական, արդյունաբերական և գյուղատնտեսական նշանակության շինություններ	5	
Գիտակրթական, մշակութային և գրասենյակային նշանակության շինություններ	20	
Շինություններ, որտեղ իրականացվում է մեկից ավելի, առանձնացված տնտեսական գործունեություն	0	

1.5 ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿ ԵՎ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Աղբահանության պլանավորման շրջանակներում հատկապես գոյացող թափոնների քանակի նվազեցման, տեսակավորման, վերամշակման, օգտահանման ծրագրեր և միջոցառումներ մշակելիս ու նախատեսելիս՝ առանձնապես կարևոր է թափոնների քանակի և բաղադրության որոշումը:

ա. Գոյացող թափոնների քանակի ընդունված ցուցանիշներն են.

- մեկ տարում գոյացող թափոնների ընդհանուր զանգվածը (տոննա/տարեկան)
- մեկ տարում գոյացող թափոնների կշիռը մեկ բնակչի հաշվով (մարդ/կգ/տարի)
- մեկ օրում գոյացող թափոնների կշիռը մեկ բնակչի հաշվով (մարդ/կգ/օր)

Բաղադրությունն ընդունված է ներկայացնել տոկոսով՝ ըստ յուրաքանչյուր բաժնեմասի ընդհանուր զանգվածի չափաբաժնի:

բ. Թափոնների բաղադրության հիմնական տեսակները/հոսքերը

- **Կոշտ կենցաղային թափոն՝** աղբամաններում կուտակվող կոշտ կենցաղային թափոն՝ «Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված թափոն,

■ **Խոշոր եզրաչափի թափոն՝** 1իսմ և ավել ծավալով թափոն, որը չի տեղադրվում աղբամանում,

■ **Շինարարական աղբ՝** քաղաքաշինական և շինարարական գործունեության հետևանքով առաջացող աղբ,

■ **Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջարդոն,**

■ **Փաթեթավորման թափոն՝** կոմերցիոն գոտում գոյացող փաթեթավորման թափոն,

■ **Էլեկտրական և էլեկտրոնային թափոն (ԷԷՍ)՝** չշահագործվող սարքավորում, որը սնուցվում է էլեկտրական ցանցից կամ մարտկոցից,

■ **Կենսաբանական թափոն՝** կենդանական ծագման պարենային և ոչ պարենային հումքի վերամշակումից ստացված թափոններ, ինչպես նաև անասնապահական, թռչնաբուծական և ձկնաբուծական ձեռնարկությունների գործունեության հետևանքով առաջացած թափոններ

■ **Պարտեզային թափոն՝** այգիների, պուրակների և այլ կանաչ տարածքներից հավաքված թափոն, այդ թվում՝ էտման թափոն, տերևներ և այլ նմանատիպ թափոն,

■ **Անվադողեր** մարդատար, բեռնատար մեքենաների և հեծանիվների շահագործումից դուրս եկած անվադողեր

■ **Վտանգավոր թափոն՝** (բացի ԷԷՍ թափոնից)՝ ներկեր, քիմիկատներ, դյուրավառ նյութեր, բժշկական թափոն և այլն:

Պլանավորման տարածքում ներկայացվում է թափոնների բաղադրությունը՝ տոկոսներով ըստ ընդհանուրի:

Աղյուսակ 4

1 Թափոնի տեսակը	ժ/ԴՕ	II Թափոնի տեսակը՝ մանրակրկիթ բաղադրության ոռոմնասիրության դեպքում	ժ/ԴՕ
Կոշտ կենցաղային թափոն	100	-	-

1.6 ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Տաշիր համայնքում իրականացվում է խառը, չտեսակավորված աղբի հավաքում և տեղափոխում: Աղբահանության և սանիտարական մաքրման աշխատանքները Տաշիր համայնքի բոլոր 24 բնակավայրերում համայնքային սպասարկվում է օպերատորների՝ Տաշիր կոմունալ տնտեսություն և բարեկարգում» ենթակայության «Տաշիրի ՀՈԱԿ-ի և «ՇԻՆ» ՍՊԸ կողմից: Աղբի բազմաբնակարան շենքերի հավաքումը կատարվում է փողոցներում և բակերում տեղակայված աղբամաններից, բնակելի տներից և կազմակերպություններից՝ գրաֆիկով: «Տաշիրի կոմունալ տնտեսություն և բարեկարգում» ՀՈԱԿ-ի կողմից աղբահանությունը իրականացվում է բազմաբնակարան շենքերի և համայնքի փողոցներում ու բակերում տեղակայված աղբամաններից, ինչպես նաև ՀՈԱԿ-ի կողմից է իրականացնում համայնքի սանիտարական մաքրման մի մասը և կանաչապատումը: «ՇԻՆ» ՍՊԸ-ի կողմից իրականացվում է աղբահանություն բնակելի տներից և կազմակերպություններից՝ գրաֆիկով ժամանող աղբատարների միջոցով: Աղբը բնակավայրերից տեղափոխվում և տեղադրվում է Տաշիր քաղաքի վարչական տարածքում առկա աղբավայրում:

Աղյուսակ 5

	Թափոններ գործածության ձև	Նկարագրություն
I	Խառը, չտեսակավորված հավաքում և տեղափոխում	Թափոնների խառը հավաքում և հեռացում «Տաշիրի կոմունալ տնտեսություն և բարեկարգում» ՀՈԱԿ-ի և «ՇԻՆ» ՍՊԸ կողմից դեպի առուսևատ
II	Թափոնների տեղադրում ոչ սանիտարական աղբավայրում	Տեղադրում ոչ սանիտարական աղբավայրում

ա. Թափոնների քանակն ըստ հիմնական տեսակների և դրանց գործածության ձևերի

Սույն ենթաբաժնում 3-րդ, 4-րդ և 5-րդ ենթակետերում ներկայացված տեղեկատվության հիման վրա կազմվում է ամփոփ տեղեկատվական աղյուսակ՝ ըստ թափոնների քանակի, տեսակների և գործածության ձևերի (Աղյուսակ 7):

Թափոնի տեսակ	Աղբի գոյացում ¹ շնչի հաշվով, կգ/տարի/ մարդ	Աղբի տարեկ ան գոյացու մ, տոննա/ տարի	Թափոնների գործածության ձևեր							Նշումներ
			I	II	III	IV	V	VI	VII	
			Խառը հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեսակավորված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Վերաօգտագործում /կրկնօգտագործում (% ընդհանուր քանակից)	Վերամշակում և/կամ օգտահանում (% ընդհանուր քանակից)	Վտանգավոր թափոններ Ի չեզոքացում/ վնասազերծում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղադրում ոչ սանիտար, աղբավայրում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղադրում սանիտար, աղբավայրում (% ընդհանուր քանակից)	
Կոշտ կենցաղային թափոն	193	4001	100	0	0	0	0	100	0	

Համաձայն թափոնների տեսակավորման դասակարգման՝ առանձնացվում են հետևյալ տեսակները և հաշվառման ձևերը.

1. **Խոշոր եզրաչափերի** թափոն-խոշոր եզրաչափերի թափոնը հիմնականում հեռացվում է
2. տնտեսվարողների կողմից, հաշվառում չի իրականացվում:
3. **Շինարարական աղբ-** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից, հաշվառում չի իրականացվում:
4. **Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջարդոն-** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից, հաշվառում չի իրականացվում:
5. **Անվադողեր-** հաշվառում չի իրականացվում:
6. **Փաթեփափորում և փաթեթվածք-** հիմնականում հեռացվում է տնտեսվարողների կողմից,
8. հաշվառում չի իրականացվում:

Էլեկտրական և էլեկտրոնային թափոն- հաշվառում չի իրականացվում:

Կենսաբանական թափոն- հաշվառում չի իրականացվում:

Վտանգավոր թափոններ- հաշվառում չի իրականացվում:

բ. Աղբահանության և կոշտ թափոնների հետ գործածություն

> Տաշիր համայնքում աղբահանություն և կոշտ կենցաղային թափոնների հավաքում

կատարվում է՝

- փողոցներում և բակերում տեղակայված աղբամաններից,
- բնակելի տներից և կազմակերպություններից գրաֆիկով ժամանող աղբատարների միջոցով:

Համյանքի բնակչության 100 տոկոսը օգտվում է թափոնների հավաքման ծառայությունից:

Աղյուսակ 7

Թափոնների հավաքման մեթոդ	Ծառայությունից օգտվող բնակչություն (%)	Տեսակավորված հավաքում (տոննա)	Տեսակավորված հավաքում (%)	Չտեսակավորված հավաքում (տոննա)	Չտեսակավորված հավաքում (%)	Նշումներ
Աղբամաններից	16	0	0	548	100	
Աղբախցերից	0	0	0	0	0	Առկա չեն
Գրաֆիկով՝ տնից կամ կազմակերպությունից	84	0	0	3453	100	
Պատվերով՝ տնից կամ կազմակերպությունից	0	0	0	0	0	

Ինքնափոխադրում	0	0	0	0	0	
----------------	---	---	---	---	---	--

> Աղբահանություն իրականացնող օպերատորներ

Տաշիր համայնքի աղբահանությունը սպասարկվում է՝ «Տաշիրի կոմունալ տնտեսություն և բարեկարգում» ՀՈԱԿ-ի և «Շին» ՍՊԸ կողմից:

Աղյուսակ 8

Օպերատորի անվանում	Սպասարկվող համայնքներ/ բնակավայրեր	Սպասարկվող աղբատար ծախսերի մեքենաների թիվը		Օպերատորի աղբատար մեքենաների տեսակն, տարողությունը (բաց/փակ թափքով, կոմպակտ ընկն)	Հավաքվող թափոնների տեսակները/ խառը, տեսակավորված ալաստիկ, թուղթ..., շինարարական և այլն հավաքում	Օպերատորի աշխատանքի գնահատական (1-ից 5)
		2842	1			
«Տաշիրի կոմունալ	Տաշիր			Մազ աղբատար	խառը	5

տնտեսություն և բարեկարգում» ՀՈԱԿ-				ր-1, 8խմ, փակ		
«Շին» ՍՊԸ	Տաշիր, Լեռնահովիտ, Մեղովկա, Կրուգլայա Շիշկա, Սարատովկա, Գետ ավան, Նովոսելցովո, Կաթնառատ, Բլագոդարնոյե, Դաշտադեն, Մեղվա հովիտ, Նորամուտ, Մեծավան, Ձյունաշող, Պաղաղբյուր, Միխայլովկա, Սարչապետ, Պրիվոլնոյե, Պետրովկա, Նորաշեն, Արծնի, Ապավեն, Ձոռամուտ. Գոգավան	17892	4	Գազ 53-4 հատ, 6 խմ, բաց: Աղբի տեղափոխման ընթացքում թափքը ծածկվում է	խառը	5

> Աղբի տեղափոխման սխեմաներ

Սույն ենթաբաժնում նկարագրված է թե ինչպես է պլանավորման տարածքում կատարվում

աղբահանությունը:

Աղյուսակ 9

Թափոնի տեսակ	Բնակավայր	Հեռավորություն	Հաճախականությունը
		մինչև աղբավայր, կմ	
Կոշտ կենցաղային թափոն	Տաշիր	6	Շաբաթական 3 օր
	Լեռնահովիտ	16	Երեքշաբթի, ուրբաթ
	Մեղովկա	12	Երեքշաբթի, շաբաթ
	Կրուգլայա Շիշկա	14	Երեքշաբթի, շաբաթ
	Սարատովկա	2	Երեքշաբթի, շաբաթ
	Գետավան	4	Երեքշաբթի, շաբաթ
	Նովոսելցովո	6	Երեքշաբթի, շաբաթ
	Կաթնառատ	22	Երկուշաբթի, հինգշաբթի

	Բլագոդարնոյե	16	Երկուշաբթի, հինգշաբթի
	Դաշտադեմ	16	Երկուշաբթի, հինգշաբթի
	Մեղվահովիտ	17	Երկուշաբթի, հինգշաբթի
	Նորամուտ	18	Երկուշաբթի, հինգշաբթի
	Մեծավան	16	Չորեքշաբթի, հինգշաբթի
	Ձյունաշող	21	Չորեքշաբթի
	Պաղաղբյուր	26	Չորեքշաբթի
	Միխայլովկա	13	Չորեքշաբթի, շաբաթ
	Սարչապետ	22	Երեքշաբթի, ուրբաթ
	Պրիվոլնոյե	19	Երկուշաբթի, չորեքշաբթի
	Պետրովկա	14	Չորեքշաբթի, շաբաթ
	Նորաշեն	16	Չորեքշաբթի, շաբաթ
	Արծնի	21	Երեքշաբթի, հինգշաբթի
	Ապավեն	22	Երեքշաբթի, հինգշաբթի
	Ձորամուտ	16	Երեքշաբթի, հինգշաբթի
	Գոգավան	19	Երեքշաբթի, հինգշաբթի

> Աղբավայրեր և աղբանոցներ

Տաշիր համայնքի բոլոր 24 բնակավայրերի կոշտ կենցաղային թափոնները սպասարկող ՀՈԱԿ-ի և օպերատորի կողմից տեղափոխվում և տեղադրվում են Տաշիր համայնքի վարչական տարածքում առկա աղբավայրում:

Աղյուսակ 10

Աղբավայր Ո /գտնվելու վայրը/	Շահագործող համայնքներ /բնակավայրեր Ո	Աղբավայրի մակերես, հա	Տեղադրվող աղբի տեսակ	Ստեղծման և իրավակա և հիմք /որոշման համար, ամսաթիվ /	Սեփականության և /օգտագործման իրավունք	Շահագործողի անվանում	Աղբի տեղադրման վճարը /«դրամ/տոննա»	Դեպի աղբավայր տանող մուտքի ճանապարհի ատվածի վիճակը
Ք.Տաշիր	Տաշիր համայնք	5	Կոշտ կենցաղային թափոն	21.11.2014 թվականի 1Տ171-Ա ավագանու որոշում	Համայնքային սեփականություն	Տաշիր համայնքապետարան	0	միջին

> Պատասխանատվության փաստացի բաշխումը

Համայնքապետարանի կողմից իրականացնել տեղեկատվական պաստառների պատվիրում և տեղադրում մարդաշատ, հասարակական վայրերում, սոցիալական ցանցերի, հայտարարությունների փակցման միջոցով հանրությանը տեղեկացնել կենցաղային մնացուկներով կամ թափոններով աղտոտելու օրենքով սահմանված տուգանքների վերաբերյալ:

Առաջարկություն ներկայացնել Քաղաքացիական հասարակական կազմակերպություններին իրազեկվածության բարձրացման նպատակով բնակիչների հետ սեմինարների անցկացման ծրագրերի ներգրավման վերաբերյալ:

Աղյուսակ 11

Պատասխանատուներ Ո	Իրազեկության ն բարձրացում (%)	Խառը հավաքում (%)	Տեսակավորված հավաքում (%)	Տեղափոխում (%)	Տեսակավորում /գործարանային/ (%)	Վերաօգտագործում /կրկնաօգտագործում (%)	Վերամշակում և/կամ օգտահանում (%)	Վտանգավոր թափոնների վնասազերծում/վերացում (%)	Տեղադրում աղբավայրում (%)
ՏԻՄ	50	100	0	100	0	0	0	0	100
Քաղաքացիական կազմակերպություն	50	0	0	0	0	0	0	0	0

> Աղբահանության և կոշտ թափոնների տեղական կառավարման մեջ շահակիրների ներգրավվածությունն ըստ թափոնների տեսակների գործածության

Սույն ենթաբաժնում ներկայացվում է թափոնների հիմնական տեսակների կառավարման համապատասխան փուլում ներգրավված դերակատարներին:

-ՏԻՄ

- Քաղաքացիական հասարակական կազմակերպություն /ՔԿ/

Թափոնի տեսակ	Իրազեկության բարձրացում	Խառը հավաքում	Տեսակարար կապի համաձայնագրեր	Տեղափոխում	Վեր ազդող ազդող ընդ մ /կրկնաօգտագործում	Վերանշարժում ե/կամ օգտահանում	Տեղափոխում աղբավայրում
Կոշտ կենցաղային թափոն	ՏԻՄ, ՔԿ	ՏԻՄ	-	-	-	-	-

> Անձնակազմի կարողությունների գնահատում

Արդյունավետ պլանավորման համար կարևոր է հստակ գնահատել Աղբահանության և կոշտ թափոնների տեղական կառավարման մեջ ներգրավված տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապատասխան անձնակազմի կարողություններն ըստ անհրաժեշտ հմտությունների մակարդակի (Աղյուսակ 13:

Աղյուսակ 13

Հմտություն/ ոլորտ	Համապատասխան գիտելիքներ ու հմտություն ունեցող աշխատակիցների թիվը	Գիտելիքների ու հմտությունների ներկայիս մակարդակ (1-շատ ցածր, 2- ցածր, 3-միջին, 4- բարձր, 5-գերազանց)	Նշումներ
Թափոնների կառավարման գիտելիքներ	4	3	
ՀՀ օրենսդրության իմացություն	4	4	
Տվյալների հավաքագրում	5	4	
Համակարգչային քարտեզագրում	2	3	
Գնումների կազմակերպում	2	4	
Պայմանագրերի կառավարում	2	4	
Գործառնական հմտություններ	4	4	
Ֆինանսական վերլուծության իմացություն	3	4	

1.7 ԻՐԱԶԵԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

Թափոնների կայուն կառավարում ապահովելու կարևորագույն նախապայման է ինչպես բնակչության, այնպես էլ կառավարման համար պատասխանատու անձնակազմի իրազեկվածության անհրաժեշտ աստիճանը:

Պատասխանատուների իրազեկվածությունը կարևոր է Պլանը մշակելիս խնդիրները ճիշտ գնահատելու, լուծման առաջնահերթությունները հստակ սահմանելու և հետևողականորեն իրականացնելու համար:

Բնակչության իրազեկվածությամբ մեծապես պայմանավորված են սկզբնաղբյուրում թափոնների առաջացումը նվազագույնի հասցնելու, տեսակավորված հավաքելու, վերօգտագործելու հաջողությունները՝ հետևապես և Պլանի իրականացման հաջողությունը:

Իրազեկվածության աստիճանի գնահատման միջազգայնորեն հաջողված մեթոդ է բնակչության սոցիալական տարբեր խմբերում, տարբեր գործունեություն իրականացնող տնտեսվարողների, ինչպես նաև Պլանի պատասխանատու անձնակազմի շրջանում մշակված հարցաշարերով: Հարցաշարերը կառավարման խնդիրների վերաբերյալ տեղեկացվածության, վերաբերմունքի և

իրավիճակից բնակիչների և տնտեսվարողների գոհունակության աստիճանի գնահատմանը, զբաղվածության/ աշխատավայրի վերաբերյալ:

Ստորև ներկայացվում են Տաշիր համայնքի տարածքում բնակիչների շրջանում իրականացված հարցման արդյունքները.

Հարցեր	Իրազեկվածության/գոհունակության աստիճան /1-շատ ցածր, 2-ցածր, 3- միջին, 4-բարձր, 5- գերազանց/	Նշումներ/ առաջարկություններ
1. Թափոնների կառավարման վերաբերյալ առկա գիտելիքների աղբյուրներ	3	
Կրթության տարբեր աստիճաններ (նախադպրոցական, դպրոցական, բուհական)	3	
Սոցիալական գովազդներ	3	
Պաշտոնական տեղեկատվություն ՀԱԼԲ-ներով	3	
Քաղաքացիական կազմակերպությունների գործունեություն	3	
2. Թափոնների կառավարման վերաբերյալ տեղեկացվածություն	3	
Թափոնների թերի կառավարման բնապահպանական ազեցությունները	3	
Թափոնների թերի կառավարման սոցիալական ազեցությունները	3	
Թափոնների թերի կառավարման տնտեսական ազեցությունները	3	
Թափոնները աղբավայր հեռացնելու ազդեցությունները	3	
Թափոնների հիերարխիայի իմացություն	3	
Օրենսդրության խրախուսող գործիքներ	2	
Օրենսդրության պատժիչ գործիքներ	3	
Թափոնների կառավարման ոլորտում իրականացվող բնապահպանական ծրագրեր	2	
3. Թափոնների կայուն կառավարման վերաբերմունք և ակնկալիքներ	4	
Թափոնների կայուն կառավարման կարևորությունը	4	
Թափոնների տեսակավորման օգուտները	4	
Թափոնների վերօգտագործման օգուտները	4	
Թափոնների վերամշակման, օգտահանման օգուտները	4	
Իրազեկվածության արշավների օգուտները	4	
	4	
4. Բնակիչների և տնտեսվարողների գոհունակության		

Աղբամանների տեղակայվածություն	4	
Աղբամանների վիճակ	4	
Չտեսակավորված թափոնների հավաքման հաճախականություն	4	
Համայնքի սանիտարական վիճակ	4	
Աղբահանության վճար	4	
Մատուցված ծառայությունների ընդհանուր վիճակ	4	

1.8 ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԲՅՈՒՋԵ

Սույն բաժնում ներկայացվում է Պլանավորման տարածքում ֆինանսատնտեսական նկարագիրը:

ա. Աղբահանության եկամուտների և ծախսերի ընդհանուր նկարագրություն

Աղյուսակ 15

Տարի	Փաստացի բնակչության թիվ	Աղբահանության սահմանված վարձավճարում/տարի	Գործող տնտեսվարող սուբյեկտների թիվը	Աղբահանության համակարգում ընդգրկված տնտեսվարող սուբյեկտների թիվը /աղբահանության	Վարձավճարների հավաքման ընդհանուր ծախսեր, դրամ/տարի	Աղբի հավաքման և տեղափոխման ծախս, դրամ/տարի	Աղբավայրում աղբի տեղադրման ծախս, դրամ/տոնն ա
2023	18957	1 00գյուղ./150քաղ.	192	192	0	8028720 0	0
2024	20734	1 00գյուղ./150քաղ.	242	236	0	91263200	0

բ. Հավաքագրում և ծախսեր

Սույն ենթաբաժնում ներկայացվում է աղբահանության և թափոնների կառավարման եկամուտներն ու ծախսերը վերջին երկու-երեք տարվա ընթացքում (Աղյուսակ 16):

Աղյուսակ 16

ԱԱ

Տարի	Եռամսյա ա Կ	Աղբահանության եկամուտ/ հավաքագրում		Եկամուտ վերամշակման և ենթակա թափոնների վաճառքից	Աղբահանության ն ծախս		Սանիտարակա ն մաքրման ծախս	
		Բնակչո թյուն	Տնտեսվարող սուբյեկտներ		Պլան	Փաստ	Պլան	Փաստ
		Պլան Փաստ %	Պլան Փաստ %					

2022	1-ին եռ.	1500	975.2	65	1000	898.1	90	0	6886.1	6886.1	5593.9	5593.9
	2-րդ եռ.	2700	1415.4	52	1900	1206.1	63	0	6886.1	6886.1	5593.9	5593.9
	3-րդ եռ.	2100	1069.6	51	1300	831.6	64	0	6886.1	6886.1	5593.9	5593.9
	4-րդ եռ.	4600	2499.5	54	2900	1891.8	65	0	4610.8	4610.8	3749.2	3749.2
Տարեկան 2022թ.		10900	5960	55	7100	4827.6	68	0	25269	25269	20531	20531
2023	1-ին եռ.	2600	1673.9	64	1000	522	52.2	0	20071.8	20071.8	8602.2	8602.2
	2-րդ եռ.	4100	1323.8	32	1600	1272.3	79.5	0	20071.8	20071.8	8602.2	8602.2
	3-րդ եռ.	4000	1584.1	40	2000	1272.7	64	0	20071.8	20071.8	8602.2	8602.2
	4-րդ եռ.	6500	5667.3	87	2200	2686.3	122	0	20071.8	20071.8	8602.2	8602.2
Տարեկան 2023թ.		17200	10249	60	6800	5753.3	85	0	80287.2	80287.2	34408.2	34408.2
2024	1-ին եռ.	2600	1964.3	75	1400	1307.6	93	0	16125.2	16125.2	5734.8	5734.8
	2-րդ եռ.	4700	1857.8	40	2300	1030.1	45	0	29506.4	29506.4	11469.6	11469.6
	3-րդ եռ.	4200	2585.9	61	1800	1628.3	90	0	22815.8	22815.8	8602.2	8602.2
	4-րդ եռ.	5000	6865.8	137	2000	3038.6	152	0	22815.8	22815.8	8602.2	8602.2
Տարեկան 2024թ.		16500	13273.8	80	7500	7004.6	93	0	91263.2	91263.2	34408.8	34408.8

գ. Թափոնների գործածության հասանելի տարբերակների արժեքներն ըստ

տեսակների

Աղյուսակ 17

Թափոնի տեսակ	Խառը հավաքում և Տեղափոխում (դր/տ)	Տեսակավորված խառնուրդ	Տեսակավորում /գործարանայ	Վաճառք որպես հումք (դր/տ)	Վերամշակում/ օգտահանում	Վնասագերծում (դր/տ)	Տեղադրում արժեքավորում (դր/տ)
Կոշտ կենցաղային թափոն	91263200	0	0	0	0	0	0

դ. Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման ինքնարժեքը

Թափոնների կառավարման ինքնարժեքի հաշվարկը Պլանի պարտադիր բաղկացուցիչ մասն է։ Այն հաշվարկվում է՝ 19-րդ աղյուսակը լրացնելով։

Աղյուսակ 18

Կոշտ կենցաղային թափոն	
Աշխատուժ, դրամ/տարի	25111830
Արտահագուստ և գործիքներ, դրամ /տարի	6099353
Տեխնիկա շահագործում և պահպանում	22076625
Վառելիքի ծախս	27265620
Աղբամանների շահագործում և պահպանում	2678900
Վարչական ծախսեր, դրամ/տարի	7890472
Բնապահպանական հարկ	140400
Թափոնի գոյացում տոննա/տարի	4001
Մեկ անձի կողմից գոյացվող թափոնի քանակ /կգ/տարի	193

1.9 ՄՇՏԱԳԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Յուրաքանչյուր ծրագրի արդյունավետությունն ապահովելու կարևոր գործիք է մշտադի տար կումն ու արդյունքների գնահատումը, ուստի այն Պլանի պարտադիր բաղկացուցիչ մասն է։

Սույն բաժնում պետք է գնահատական տրվի նախկին պլանավորման ժամանակ սահմանված նպատակների իրագործմանը։ Այն դեպքում, երբ Պլանը համայնքում առաջին անգամ է ներդրվում, որպես «նախկինում սահմանված նպատակներ»՝ արդյունքների գնահատման համեմատության հիմք, հանդիսանում են Ռազմավարությամբ սահմանված թիրախները։

- եթե աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համակարգն արդեն իսկ հասել է սահմանված նպատակին՝ սահմանված չափաթանակի 90-100%-ը
- եթե աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համակարգն ունակ է հասնելու սահմանված նպատակին՝ սահմանված չափաթանակի 30-89%-ը
- եթե աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համակարգն ունակ չէ հասնելու սահմանված նպատակին՝ սահմանված չափաթանակի 0-29%-ը

Աղյուսակ 19

Թափոնի տեսակ										
	Թափոնի առաջացում 1 շնչի հաշվով (կգ/տարի/մարդ)	Թափոնի ընդհանուր քանակ (հազ տ/տարի)	Խառը հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեսակավորված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղափոխում (% ընդհանուր քանակից)	Վերօգտագործում /կրկնօգտագործում (% ընդհանուր քանակից)	Վերամշակում/օգտահանում (% ընդհանուր քանակից)	Վնասագեցրած/վերացում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղադրում ոչ սանիտարական աղբավայրում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղադրում սանիտարական աղբավայրում (% ընդհանուր քանակից)
Կոշտ կենցաղային թափոն	193	4001	100	0	0	0	0	0	100	0

բ. Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման ներկայիս համակարգի արդյունավետության գնահատում

Օգտվելով նախորդ բաժինների վերլուծություններից՝ այս ենթաբաժնում վերլուծվել և գնահատվել է Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի արդյունավետությունը, և որքանով են արդյունավետ վարչական և կազմակերպչական կառուցվածքը և որոնք են արդյունավետության վրա բացասաբար ազդող հիմնական պատճառները:

Աղյուսակ 20

Դերակատար	Արդյունավետության մակարդակ 1-շատ ցածր, 2-ցածր, 3- միջին, 4-բարձր, 5-գերազանց	Արդյունավետության հիմնական պատճառները	Արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ կամ	նշումներ
ՏԻՄԱՏԿՄ	Միջինից դեպի բարձր	Համապատասխան տեխնիկայի և աղբամանների անհրաժեշտ քանակի բացակայություն, աղբի տեսակավորման բացակայություն, վերօգտագործման և վերամշակման	Անհրաժեշտ տեխնիկայի ձեռքբերում, աղբամանների քանակի համալրում, տեսակավորման ծրագրերի իրականացում, համապատասխան աշխատակիցների վերապատրաստում	
Մասնավոր հատված	միջին	սկզբնաղբյուրում աղբի քանակի չափը	սկզբնաղբյուրում աղբի քանակի կրճատման ծրագրերի իրականացում, հիերարխիայի սահմանումների պահպանում	
Բնակչություն	միջին	Իրազեկվածությամբ անցած աստիճան, անտարբեր վերաբերմունք	քաղաքացիների և տնտեսվարող սուբյեկտների իրազեկվածության անհրաժեշտ աստիճանի ապահովում, շրջակա միջավայրի և սկզբնաղբյուրում աղբի	

			կրճատման թեմաներով սեմինարների անցկացում, շաբաթօրյակների անցկացում	
Քաղաքացիական կազմակերպություններ	միջին	Թափոնների գործածության բոլոր փուլերի բացակայություն	ՀՀ-ներին հորդորել իրականացնել աղբի վերամշակման, վերաօգտագործման և տեսակավորման կազմակերպությունների հետ համագործակցության ծրագրեր և կազմակերպել սկզբնաղբյուրում աղբի կրճատման իրազեկվածության արշավներ	

գ. Իրավախախտումների վերլուծություն

Մշտադիտարկման և հաշվետվողականության կարևոր գործիք է նաև իրավախախտումների վերաբերյալ տեղեկատվության ամփոփումն ու վերլուծությունը, որը արտացոլվում է աղյուսակ 22-ում. Նկարագրվում են պլանավորման տարածքում աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարմանն առնչվող իրավախախտումները: Նշվում է պատասխանատվության տեսակը՝ կարգապահական, վարչական, քրեական և ինչպես է լուծվել հարցը:

Աղյուսակ 21

h/h	Իրավախախտում	Իրավախախտման արձանագր. ամսաթիվ	Իրավախախտումն սուբյեկտ /ֆիզիկական անձ/ կազմակերպությո՞ւն/	Պատասխանատվության տեսակ	Իրավախախտման պատճառ/ բացատրություն	Նշումներ /ինչպես է լուծվել հարցը, համայնքի պահանջը բավարարվել է, թե ոչ և այլն/
1	2024– չի արձանագրվել					

դ. Տվյալների բացերի վերլուծություն

Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման համար հավաստի տվյալների առկայությունն ունի առաջնային նշանակություն: Կազմվող աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման պլանը մի կողմից արձանագրում է անհրաժեշտ տվյալների բացակայությունը «Առկա իրավիճակի» գլխում, մյուս կողմից նախատեսում է համապատասխան գործողություններ՝ ուղղված բացակայող տվյալների լրացմանը: Կարևոր է նաև վերլուծել բացակայող տվյալների պատճառները: Սույն ենթաբաժնի վերլուծությունը կապահովվի բացակայող տվյալների հավաքման ընթացակարգերի ու կարողությունների բարելավմանն ուղղված միջոցառումների պլանավորումը: Աղյուսակ 22

Տվյալի տեսակ	Հավաքագրվում է, թե ոչ (այո/ոչ)	Հասանելի է, թե ոչ (այո/ոչ)	Հավաստի է, թե ոչ (այո/ոչ)	Նշումներ
Հավաքվող կոշտ թափոնների քանակը ըստ թափոնների տեսակի	ոչ	ոչ	ոչ	Բանի որ համայնքում բացակայում է աղբի տեսակավորման մշակույթը, ուստի աղբի քանակը ըստ տեսակների տվյալը բացակայում է
Կոշտ թափոնների հստակ քանակը/տոննա	ոչ	ոչ	ոչ	Աղբա վայ ր ու մ կշեռքի բացակայությունը հնարավորություն չի տալիս ունենալ հավաքվող թափոնների հստակ քանակ, այլ հաշվարկվում է ըստ տեղափոխող մեքենաների տարողունակության
Տաշիր համայնքի Տաշիր քաղաքի փաստացի բնակչության հստակ թիվը	ոչ	ոչ	ոչ	Քաղաքային բնակավայրերում չեն վարվում տնտեսական գրքեր և 100 տոկոս հավաստի փաստացի բնակչության թիվը հնարավոր չէ ներառել պլանում

2. ՊԼԱՆԱԿՈՐՈՒՄ

ԳԼՈՒԽ 2. ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄ

Բովանդակություն

- 2.1 Կանխատեսումներ և կանխադրույթներ
- 2.2 Նպատակների և թիրախների սահմանում
- 2.3 Գործողությունների պլան
- 2.4 Պլանավորված գործողությունների իրագործման համար պահանջվող բյուջե և ֆինանսավորում
- 2.5 Թափոնների կառավարման բյուջետավորում

2.1 ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԿԱՆԽԱԴՐՈՒՅԹՆԵՐ ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՈՒՄ

ա. Կանխատեսումներ

Այս բաժնում նկարագրվում է պլանավորվող տարածքում Պլանի գործողության ընթացքում կանխատեսվող կամ նախատեսվող փոփոխությունները:

Աղյուսակ 23						
Կանխատեսելի փոփոխություններ	2025	2026	2027	2028	2029	Նշումներ
Փաստացի բնակչության <u>ակնկալվող</u> թիվ	20734	20800	20850	20920	21000	

բ. Կանխադրույթներ

Կանխադրույթները սահմանվել են՝ հիմք ընդունելով նախորդ գլխում առկա իրավիճակի վերլուծությունը, բացահայտված հիմնախնդիրները, առաջնահերթությունները և տեսլականը, ինչպես նաև «ա.» ենթակետում կատարված կանխատեսումները:

Այս ենթաբաժնում ներկայացվում է պլանավորման ժամակաշրջանում ակնկալվող թափոնների գոյացման ցուցանիշների գնահատման հիմնավորումը:

2018 թվականին Հայաստանում մեկ շնչի հաշվով աղբավայրեր է տեղափոխվել 237 կգ կոշտ կենցաղային թափոն:

Աղբյուր՝ «Կայուն զարգացման նպատակների փորձագետների փոխանակման հայ- շվեդական ծրագրի շրջանակներում» Թափոնների կառավարումը Հայաստանում 2020 թվականի զեկույց:

ՀՀ Լոռու մարզի Տաշիր համայնքում 2024 թվականի աղբահանության տվյալների համաձայն կոշտ կենցաղային թափոնները մեկ շնչի հաշվով կազմել է 193 կգ/տարի, ցուցանիշը բավականին ցածր է Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր ցուցանիշի համեմատ, քանի որ Տաշիր համայնքի 24 բնակավայրերից 23-ը գյուղական բնակավայրեր են և սննդի մնացորդները օգտագործվում են կենդանիներին կերակրելու համար:

Հանրության հետ իրազեկվածության բարձրացման սեմինարների անցկացման արդյունքում նախատեսվում է գոյացվող թափոնների ցուցանիշների նվազեցում:

Հասարակության շրջանում իրականացնել ակցիաներ բազմակի օգտագործման տոպրակների կիրառման թեմայով,

Շրջակա միջավայրի վրա թափոնների բացասական ազդեցության թեմաներով, Տեսակավորման հնարավոր ձևերի, վերօգտագործման, վերակիրառման թեմաներով, Սկզնաղբյուրում թափոնների առաջացման կրճատման թեմաներով:

Աղյուսակ 24

h/h	Թափոնի տեսակ	Գործածության առաջնա հերթը- թյուն (բարձր, միջին, ցածր)	Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ մեկ շնչի հաշվով (կգ/տարի/մարդ)	Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ ընդհանուր քանակ (հազտ/տարի)	Նշումներ
1	Կոշտ կենցաղային թափոն	միջին	190	3.9	

2.2 ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ԵՎ ԹԻՐԱԽՆԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ (ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ)

Այս բաժնում սահմանվում են աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման նպատակները և թիրախները պլանավորման ժամանակաշրջանում:

ա. Թափոնների կառավարման գլխավոր նպատակներն են՝

- սկզբնաղբյուրում թափոնների առաջացման կրճատումը
- աղբավայրում տեղադրվող թափոնների քանակի կրճատումը:

բ. Թափոնների գործածության ձևերին առնչվող թիրախային ցուցանիշները՝

- ❖ տեսակավորված հավաքում-10%,
- ❖ խառը հավաքում 90%,
- ❖ աղբավայրում տեղադրվող թափոնների քանակի կրճատում-15%:

-Աղբահանության և ԿԹ կառավարման համակարգի կարողությունները բավարար են սահմանված թիրախին հասնելու համար

-Աղբահանության և ԿԹ կառավարման համակարգի կարողությունները բավարար չեն սահմանված թիրախին հասնելու համար

Կարճաժամկետ թիրախներ և դրանց հասնելու կարողություններ

Աղյուսակ 26

h/h	Թափոնի տեսակ	Գործածության առաջնահերթություն (բարձր, միջին, ցածր)	Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ 1 շնչի հաշվով (կց/տարի/մարդ)	Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ ընդհ. քանակ (հազ տ/տարի)	Թափոնների գործածության կարճաժամկետ թի /2025-2027 թԼ					րախներ և դրանց հասնելու կարողություններ ականներ/				
					1	2	3		5	1-6	1-8		9	10
					հաղը, չտեսակավորված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեսակավորված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղափոխում (% ընդհանուր քանակից)	Վերօգտագործում /կրկնօգտագործում(% ընդհանուր քանակից)	Վերամշակում, օգտահանում (% ընդհանուր քանակից)					
									Վերամշակում, օգտահանում որպես երկրորդային ռեսուրս (%)	Մննդանյութի և այգիների թափոնների օգտահանում /կոմպոստացում (% ընդհանուր քանակից)	Էներգիայի օգտահանում /կենսագազ, բրիկետ, բիոբիզել, 1ՕԷ/ (% ընդհանուր քանակից)	Վնասագործում/չեզոքացում (% ընդհանուր քանակից)		
1	Կոշտ կենցաղային թափոն, այդ թվում՝ թուղթ, ստվարաթույթ	միջին	190	3,9	95	5	5	2.5	2.5			95	0	
	պլաստիկ ապակի	միջին												
2	Շինարարական աղբ	միջին			10	90						100		
3	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջառոռն	միջին				100	100		100					

Միջնաժամկետ թիրախներ և դրանց հասնելու կարողություններ

Աղյուսակ 27

h/h	Թափոնի տեսակ	Գործածության առաջնահերթություն (բարձր, միջին, ցածր)	Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ 1 շնչի հաշվով (կց/տարի/մարդ)	Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ ընդհ. քանակ (հազ տ/տարի)	Թափոնների գործածության կարճաժամկետ թիրախներ և դրանց հասնելու կարողություններ /2027-2029 թվականներ/									
					1	2	3		5	6-1	7	8	9	10
					Խառը, չտեսակավորված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեսակավորված հավաքում (% ընդհանուր քանակից)	Տեղափոխում (% ընդհանուր քանակից)	Վերօգտագործում /կրկնօգտագործում (% ընդհանուր քանակից)	Վերամշակում, օգտահանում (% ընդհանուր քանակից)				Տեղադրում ոչ սանիտարական առօրյա օգտագործում 1%	Տեղադրում սանիտարական աղբավայրում (% ընդհանուր քանակից)
									Վերամշակում, օգտահանում որպես երկրորդային ռեսուրս	Մենդանյութի և այգիների թափոնների օգտահանում /կոմպոստացում (% ընդհանուր քանակից)	Էներգիայի օգտահանում /կենսազազ, բրիկետ, բիոդիզել, *ՕԷ/ (% ընդհանուր քանակից)	Վնասագերծում/չեզոքացում (% ընդհանուր քանակից)		
1	Կոշտ կենցաղային թափոն, այդ թվում՝ թուղթ, սովորաբար պլաստիկ ապակի Շինարարական աղբ	միջին միջին միջին միջին	190 	3,9 	90 	10 	10 	5 	5 	 	 	 	90 	0
2	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ծառեր	միջին				100	100		100				100	

գ. Պատասխանատվության բաշխումը պլանավորման ժամանակահատվածում

Պլանի մեջ ջահակիրների ներգրավվածության աստիճանը

Աղյուսակ 28

Պատասխանատուներ	Իրազեկության բարձրացում (%)	Խառը հավաքում (%)	Տեսակավորված հավաքում (%)	Տեղափոխում (%)	Տեսակավորում /գործարանային/ (%)	Վերաօգտագործում (%)	Վերամշակում և/կամ օգտահանում (%)	Վտանգավոր թափոնների վնասագերծում/ վերացում (%)	Տեղադրում աղբավայրում (%)
ՏԻՄ	50	90	10	90	0	0	0	10	90
Մանսավոր հատված	5	0	20	0	0	10	10	30	0
Արտադրող	10	0	20	0	20	10	10	50	0
Բնակչություն	5	0	20	0	0	5	0	5	0
Քաղաքացիական կազմակերպություն	30	0	0	0	0	0	0	5	0

• Գերերի բաշխում պլանավորման ժամանակահատվածում՝ ըստ թափոնների տեսակների և գործածության ձևերի

Պլանավորման ժամանակահատվածում պատասխանատվության բաշխման հետ մեկտեղ, անհրաժեշտ է իրականացնել դերերի բաշխում՝ ըստ թափոնների տեսակների և գործածության ձևերի՝ նշելով սյունակներում համապատասխանաբար՝ ՏԻՄ, ՄՀ, Արտ, Բն, ՔԿ:

Աղյուսակ 29

Պատասխանատուներ	Իրազեկության բարձրացում (%)	Չտեսակավորված հավաքում (%)	Տեսակավորված հավաքում (%)	Տեղափոխում (%)	Տեսակավորում /գործարանային/ (%)	Վերաօգտագործում /կրկնօգտագործում (%)	Վերամշակում և/կամ օգտահանում (%)	Տեղադրում աղբավայրում (%)
Կոշտ կենցաղային թափոն	ՏԻՄ, ՄՀ, Արտ, Բն, ՔԿ	ՏԻՄ	ՏԻՄ ՄՀ, Արտ, Բն	ՏԻՄ	Արտ	ՄՀ, Արտ, Բն	ՄՀ, Արտ	ՏԻՄ

Խոշոր եզրաչափերի թափոն	ՏԻՄ	ՏԻՄ ՄՀ, Բն	ՏԻՄ ՄՀ, Արտ, Բն	ՏԻՄ ՄՀ, Արտ, Բն	Արտ	Արտ	Արտ	ՏԻՄ
Շինարարական աղբ	ՏԻՄ	ՏԻՄ ՄՀ, Բն	ՏԻՄ, ՄՀ, Բն	ՏԻՄ, ՄՀ, Բն	-	-	-	ՏԻՄ
Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական օտտոռոն	ՏԻՄ	ՏԻՄ	ՏԻՄ	ՄՀ	-	-	-	-
Անվադողեր	ՏԻՄ, ՔԿ, ՄՀ, Արտ,	ՏԻՄ ՄՀ, Բն	ՏԻՄ ՄՀ, Արտ, Բն	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	-
Փաթեթավորում և փաթեթվածք	ՄՀ, Արտ,	ՏԻՄ	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	ՄՀ, Արտ,	-

դ. Անձնակազմի կարողությունների զարգացում պլանավորման ժամականաշրջանում

Աղյուսակ 30

Հմտություն/ ոլորտ	Համապատասխան գիտելիքներ ու հմտություն ունեցող աշխատակիցների թիվը	Գիտելիքների ու հմտությունների ներկայիս մակարդակ (1– 2ատ ցածր, 2- ցածր, 3– միջին, 4-բարձր, 5- գերազանց)	Գիտելիքների ու հմտությունների թիրախային ապագա մակարդակ (1-2ատ ցածր, 2-ցածր, 3-միջին, 4- բարձր, 5-գերազանց)
Թափոնների կառավարման գիտելիքներ	4	3	4
ՀՀ օրենսդրության իմացություն	4	4	5
Տվյալների հավաքագրում	5	4	5
Համակարգչային քարտեզագրում	2	3	4
Գնումների կազմակերպում	2	4	5
Պայմանագրերի կառավարում	2	4	5
Գործառնական հմտություններ	4	4	5
Ֆինանսական վերլուծության իմացություն	3	4	5

Ե. Հանրային իրազեկություն պլանավորման ժամանակաշրջանում

Այս ենթաբաժնում ներկայացվում է իրազեկվածության թիրախային ցուցանիշները:

Աղյուսակ 31

Բնագավառ կամ ոլորտ	Իրազեկվածության ներկայիս մակարդակ (1– շատ ցածր, 2– ցածր, 3–միջին, 4– բարձր, 5– գերազանց)	Իրազեկվածության թիրախային ապագա մակարդակ (1-շատ ցածր, 2- ցածր, 3-միջին, 4-բարձր,5- գերազանց)	Նշումներ
1. Թափոնների կառավարման վերաբերյալ առկա գիտելիքների աղբյուրներ	3	4	
2. Թափոնների կառավարման վերաբերյալ տեղեկացվածություն	3	4	
Թափոնների թերի կառավարման բնապահպանական ազդեցությունները	3	4	
Թափոնների թերի կառավարման սոցիալական ազդեցությունները	3	4	
Թափոնների թերի կառավարման տնտեսական ազդեցությունները	3	4	
Թափոնները աղբավայր հեռացնելու ազդեցությունները	3	4	
Թափոնների հիերարխիայի իմացություն	3	4	
Օրենսդրության խրախուսող գործիքներ	3	4	
Օրենսդրության պատժիչ գործիքներ	3	4	
Թափոնների կառավարման ոլորտում իրականացվող բնապահպանական ծրագրեր	3	4	
3. Թափոնների կայուն կառավարման վերաբերմունք և ակնկալիքներ	3	4	
Թափոնների կայուն կառավարման կարևորությունը	2	3	
Թափոնների տեսակավորման օգուտները	3	4	
Թափոնների վերօգտագործման օգուտները	2	3	
Թափոնների վերամշակման, օգտահանման օգուտները	4	5	
Իրազեկվածության արշավների օգուտները	4	5	

2.3 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԼԱՆ (ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ)

Այս բաժնում ներկայացվում է սահմանված նպատակների և թիրախներին հասնելու համար անհրաժեշտ միջոցառումները:

Աղյուսակ 32

h/h	Նպատակը՝ ըստ գործածության ձևերի	Կարճաժամկետ թիվ	Կարճաժամկետ միջոցառում (2025-2027թթ.)	Միջնաժամկետ թիվ	Միջնաժամկետ միջոցառում (2027-2029թթ.)
1	Խառը հավաքում	Աղբահանության ն ծառայության բարելավում	աղբամանների ձեռք բերում, հատուկ աղբատար մեքենայի ձեռքբերում, հանրային իրազեկվածության բարձրացում, տվյալների հավաքագրում, արդյունավետ սխեմաների ներդրում, աղբահանության ծառայություն մատուցող-սպառող հարաբերությունների կարգավորում, աղբամանների տեղադրման վայրերի ուսումնասիրություն	Աղբահանության ծառայության բարելավում	աղբամանների ձեռք բերում, հատուկ աղբատար մեքենայի ձեռքբերում, ջրատար մեքենայի ձեռքբերում, Համայնքի աղբահանության իրականացման 50 %-ը իրականացնել տեղադրված աղբամաններից, անձնակազմի վերապատրաստում, հանրային իրազեկվածության բարձրացում, տվյալների հավաքագրում, աղբահանության ծառայությունների որակի գնահատման մեխանիզմների ներդրում

II	Տեսակավորված հավաքում	Տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Աղբի տեսակավորման ծրագրերի ներգրավում, Տեսակավորման մշակույթի թեմայով սեմինարների անցկացում, աշխատակիցների վերապատրաստումների անցկացում, գովազդների տեղադրում	Տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Տեսակավորման սխեմաների ներդնում, տեսակավորման աղբամանների ձեռքբերում և տեղադրում Տաշիր քաղաքում, տեսակավորման գործընթացի իրականացում, վերամշակում իրականացնող ընկերությունների հետ համաձայնությունների ձեռքբերում
III	Վերօգտագործում, կրկնօգտագործում	Տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Աղբի տեսակավորում	Տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Քաղաքացիների և տնտեսվարող սուբյեկտների իրազեկվածության անհրաժեշտ աստիճանի ապահովում, ապակյա տարաների, թղթի և պլաստիկի տեսակավորված հավաքում
1 V	Տեղադրում սանիտարական աղբավայրում	Բնապահպանակ ան խնդիրների լուծում	Սանիտարական աղբավայրի կառուցման փորձի փոխանակություն	Բնապահպան ական խնդիրների տւծում	Սանիտարական աղբավայրի առկայության պլանավորում՝ պետական ծրագրերին համահունչ
V	Տեղադրում ոչ սանիտարական աղբավայրում	Շրջակա միջավայրի պահպանությւ ուն	Առկա աղբավայրի տարածքի սպասարկում, տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Շրջակա միջավայրի պահպանություն	Առկա աղբավայրի տարածքի սպասարկում, տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում
V 1	Հանրային վայրերի պահպանություն	Հանրային Վայրերից աղբի կուտակումնե րի հեռացում	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաների, մետաղական ջարդոնների սեփականատերերի հետ բացատրական աշխատանքների իրականացում, թափոնների հեռացում հանրային վայրերից	Հանրային Վայրերից աղբի կուտակում ների հեռացում	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաների, մետաղական ջարդոնների սեփականատերերի հետ բացատրական աշխատանքների իրականացում, թափոնների հեռացում հանրային վայրեոհց

2.4 ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ ԵՎ ԲՅՈՒՋԵ

Սույն բաժնում ներկայացվում են Աղյուսակ 32-ում սահմանված միջոցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցները և դրանց աղբյուրները՝ կարճաժամկետ և միջնաժամկետ կտրվածքով: Այն ամփոփվում է Աղյուսակ 33-ում և 34-ում:

ա. Կարճաժամկետ միջոցառումների բյուջե և ֆինանսավորում

Աղյուսակ 33

h/h	Սահմանված թիրախ	Միջոցառման անվանում	Միջոցառման արժեք (հազ. ԳԼ-)	Ծախսերն ըստ պլանավորման կարճաժամկետ ժամանակահատվածի		Ծրագրի ֆինանսավորման աղբյուրներ					Նշումներ
				1-ին տարի (հազ. ԳԼ-)	2-րդ տարի (հազ. ԳԼ-)	Ինքնաձեռնաֆինանսավորում (հազ.դր.)	Համայնքային բյուջե (հազ. ԳԼ-)	Պետական բյուջե (հազ. ԳԼ-)	Դոնոր կազմակերպություն (հազ. դր.)	Օպերատորի/ՀՈԱԿ-ի բյուջե (հազ. դր.)	
1	Աղբահանության ծառայության բարելավում	Նոր աղբամանների ձեռք բերում	32600	12600	20000	0	5880	0	26720	0	
		հանրային իրազեկվածության բարձրացում									Աղբամանների ձեռքբերման ծրագրի շրջանակերի
		տվյալների հավաքագրում									Ֆինանսավորում չի ապահանջում
		արդյունավետ սխեմաների ներդրում									Ֆինանսավորում չի ապահանջում

		աղբահանության ծառայություն մատուցող սպառող հարաբերությունների կարգավորում									Ֆինանսավորում չի պահանջում
		աղբամանների տեղադրման վայրերի ուսումնասիրություն									Աղբամաններ Ու ծեռքերման ծրագրի շրջանակերը
2	Տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Աղբի տեսակավորման ծրագրերի ներգրավում									Ֆինանսավորում չի պահանջում
		Տեսակավորման մշակույթի թեմայով սեմինարների անցկացում	300	0	300	0	60	0	240	0	
		աշխատակիցների վերապատրաստումներ ի անցկացում	300	0	300	0	60	0	240	0	
		պաստառների տեղադրում	200	60	140	0	60	0	140	0	Դոնորների ներգրավում
		Թվային գովազդի տեղադրում	12600	0	12600	0	2520	0	10080	0	
3	Շրջակա միջավայրի պահպանությո ըն	Առկա աղբավայրի տարածքի սպասարկում	1000	0	1000	0	1000	0	0	0	Ըստ անհրաժեշտ ության
4	Հանրային Վայրերից աղբի կուտակումներ ի հեռացում	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաների, մետաղական ջարդոնների սեփականատերերի հետ բացատրական աշխատանքների իրականացում									Ֆինանսավորում չի պահանջվում

	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաների, մետաղական ջարդոնների հեռացում հանրային տարածքում	100	100	0	0	100	0	0	0	
Ընդամենը		47100	12760	34340	0	9680	0	37420	0	

բ. Միջնաժամկետ միջոցառումների բյուջե և ֆինանսավորում

Աղյուսակ 34

h/h	Սահմանված թիրախ	Միջոցառման անվանում	Միջոցառում ան արժեք (հազ. դր.)	Ծախսերն ըստ պլանավորման միջնաժամկետ ժամանակահատվածի համար			Ծրագրի ֆինանսավորման աղբյուրներ					Նշումներ
				3-րդ տարի (հազ. դր.)	4-րդ տարի (հազ. դր.)	5-րդ տարի (հազ. դր.)	Ինքնաձեռնարկային ծախսեր (հազ. դր.)	Համայնքա լիցիտացիայից (հազ. դր.)	Պետական և մարզային բյուջե (հազ. դր.)	Դոնոր կազմակերպություն (հազ. դր.)	Օպերատորի/ ՀՈԱԿ-ի բյուջե (հազ. դր.)	
1	Աղբահանությւթ յան ծառայության բարելավում	Նոր աղբամանների ձեռք բերում	20000	20000	0	0	0	4000	0	16000	0	
		հատուկ աղբատար մեքենայի ձեռքբերում	26500	26500	0	0	0	14575	11925	0	0	
		ջրցան մեքենայի ձեռքբերում	30000	0	0	30000	0	16500	13500	0	0	
		հանրային իրազեկվածության բարձրացում										Աղբամանների ծրագրի ձեռքբերման շրջանակե

		տվյալների հավաքագրում									Ֆինանսավորում չի պահանջվում
		աղբահանությւն ան ծառայություն ների որակի գնահատման մեխանիզմներ ի ներդնում									Ֆինանսավորում չի պահանջվում
2	Տեղադրվող աղբի քանակի կրճատում	Տեսակավորմ ան սխեմաների ներդնում									Ֆինանսավորում չի պահանջվում
		տեսակավորմ ան աղբամանների ծեղքերում և տեղադրում Տաշիր քաղաքում	15000	15000	0	0		3000	0	12000	0
		վերամշակում իրականացնող ընկերությունների հետ համաձայնությո ունների ծեղքերում									Ֆինանսավորում չի պահանջվում
3	Շրջակա միջավայրի պահպանությւն	Առկա աղբավայրի տարածքի սպասարկում	1000		500	500		1000			Ըստ անհրաժեշտության

4	Հանրային վայրերից աղբի կուտակումներ ի հեռացում	Շահագործումի ց դուրս եկած ավտոմեքենան երի, մետաղական ջարդոնների սեփականատե րերի հետ բացատրական աշխատանքներ ՈԻ իրականացում										Ֆինանսա վորում չի պահանջկ ում
		Շահագործումի ց դուրս եկած ավտոմեքենան երի, մետաղական ջարդոնների հեռացում հանրային վայրերից	100	100	0	0	0	100	0	0	0	
	Ընդամենը		92600	61600	500	30500	0	39175	25425	28000	0	

2.5 ԱՂԲԱՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿՈՇՏ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ

ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄ

ա. Եկամուտների և ծախսերի ընդհանուր նկարագրության պլանավորման տարածքում նախատեսվող պլանավորման ժամանակաշրջանում

Աղյուսակ 36

Տարի	Բնակչության թիվ	Աղբահանության վարձավճար դրամ/անձ	Գործող տնտեսվարող սուբյեկտների թիվը	Աղբահանության համակարգում ընդգրկված տնտեսվարող սուբյեկտների թիվը /աղբահանության պայմանագիր /	Վարձավճարների հավաքման ընդհանուր ծախսեր, դրամ/տարի	Աղբի հավաքման և տեղափոխման ծախս, դրամ/տարի	Աղբավայրում աղբի տեղադրման ծախս, դրամ/տոննա
1-ին տարի	20734	100գյուղ./15 Օրադ.	242	236	0	99896000	0
2-րդ տարի	20800	100գյուղ./15 Օրադ.	244	244	0	99896000	0
3-րդ տարի	20850	100գյուղ./15 Օրադ.	246	246	0	99896000	0
4-րդ տարի	20920	150գյուղ./20 Օրադ.	250	250	0	110000000	0
5-րդ տարի	21000	200գյուղ./25 Օրադ.	260	260	0	110000000	0

բ. Եկամուտ/Հավաքագրում և Ծախսեր

Պլանավորման տարածքում աղբահանության և թափոնների կառավարման

նախատեսվող եկամուտներն ու ծախսերը պլանավորման տարիներին ներկայացվում է ստորև՝ 37-րդ աղյուսակում:

Աղյուսակ 37

Տարի	Աղբահանության եկամուտ/ հավաքագրում		Եկամուտ վերամշակման ենթակա թափոնների վաճառքից	Աղբահանության ծախս	Սանիտարական մաքրման ծախս
	Բնակչություն	Տնտեսվարող սուբյեկտներ			
1-ին տարի	13273722	7004578	0	99896000	38055000
2-րդ տարի	13800000	7050000	0	99896000	38055000
3-րդ տարի	14300000	7100000	0	99896000	38055000
4-րդ տարի	15000000	7500000	0	110000000	40000000

5-րդ տարի	15000000	8000000	0	110000000	40000000
-----------	----------	---------	---	-----------	----------

գ. Ընդհանուր եկամուտ և ծախս

Պլանավորման տարածքում աղբահանության և թափոնների կառավարման նախատեսվող եկամուտներն ու ծախսերի ընդհանուր պատկերը պլանավորման տարիներին ներկայացվում է 38-րդ աղյուսակում:

Աղյուսակ 38

	Եկամուտներ	Ծախսեր	Տարբերություն
1-ին տարի	20278300	99896000	79617700
2-րդ տարի	20850000	99896000	79046000
3-րդ տարի	21400000	99896000	78496000
4-րդ տարի	22500000	110000000	87500000
5-րդ տարի	23000000	110000000	87000000

դ. Աղբահանության և կոշտ թափոնների կառավարման նախատեսված ինքնարժեքը՝ ըստ հիմնական հոսքերի

Կոշտ թափոնների կառավարման նախատեսված ինքնարժեքը՝ ըստ հիմնական հոսքերի պլանավորման ժամանակահատվածում ներկայացվում է 39-րդ աղյուսակում:

Աղյուսակ 39

	Կոշտ կենցաղային թափոն	Շահագործումից դուրս եկած ավտոմեքենաներ, մետաղական ջարդոն
Աշխատուժ , դրամ/տարի	46359600	0
Արտահագուստ և գործիքներ, դրամ/տարի	7000000	0
Տեխնիկա շահագործում և պահպանում	20000000	0
Վառելիքի ծախս	25000000	200000
Աղբամանների շահագործում և պահպանում	3500000	0
Վարչական ծախսեր, դրամ/տարի	8000000	0
Բնապահպանական հարկ	140400	0
Թափոնի գոյացում տոննա/տարի	3900	

Մեկ անձի կողմից գոյացվող թափոնի քանակ /կգ/տարի	190	
Մեկ անձի հաշվով ինքնարժեք /դրամ-մարդ/	5238	

ԳԼՈՒԽ 3. ՄՇՏԱԴԻՏԱՆԻՈՒՄ ԵՎ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Պլանավոր ման տարածքում հաշվետու ժամանակահատվածում առկա իրավիճակի գնահատման, պլանավորման և Պլանի իրականացման վերլուծությունների արդյունքների վերաբերյալ տեղեկատվությունը անհրաժեշտության դեպքում ներկայացվում է աղբահանության ոլորտի լիազոր մարմնին՝ պլանավորման ժամանակաշրջանի 2-րդ և 4-րդ տարիների ավարտին:

Տեղեկատվությունը ներառում է պլանավորման տարածքում Պլանին առնչվող բոլոր փաստաթղթերը, որոնք մշակվել են առկա իրավիճակի գնահատման, պլանավորման, սահմանված նպատակների և թիրախների իրագործման արդյունքների վերլուծության փուլերում: Տեղեկատվությունը պետք է ներառի նաև ընդհանուր տեղեկություններ, որտեղ պետք է նշվեն տեղեկատվության անվանումը, պլանավորման մեջ ընդգրկված համայնքների անվանումը, տեղեկատվությունը մշակող անձանց պաշտոնները, կոնտակտները:

3.1 ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ և ԹԻՐԱԽՆԵՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Պլանում սահմանված կարճաժամկետ նպատակն իրագործված է

Թափոնի տեսակ	Պլանավորման ժամանակաշրջանում ստանձնանելու ծախսերը	Պլանավորման ժամանակաշրջանում Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ 1 շնչի	Պլանավորման ժամանակաշրջանում Թափոնի ակնկալվող գոյացում՝ ընդհ.	Թափոնների գործածության կարճաժամկետ թիրախներ և դրանց հասնելու կարողություններ /2025-2027 թվականներ/									
				1	2	3	4	5-1	6-1	7	8	9	10
				հաշվ. չտեսակավորված հավաքում (%)	Տեսակավորված հավաքում (%)	Տեղավորում (%)	Վերօգտագործում /կրկնօգտագործում (%)	Վերամշակում, օգտահանում (% ընդհանուր քանակից)				Տեղադրում ոչ սանիտարական պայմաններում	Տեղադրում սանիտարական պայմաններում
								Վերամշակում, օգտահանում որպես	Մննդանյութի և այգիների թափոնների	Էներգիայի օգտահանում /կենսազազ, թոններ	Վնասազերծում /չեզոքացում (%) ընդհանուր քանակից		
Կոշտ կենցաղային թուղթ, ստվարաթուղթ	միջին	190	3,9	95	5	5	2.5	2.5				95	100
պլաստիկ ապակի	միջին												
Շինարարական նյութեր	միջին			10	90								
Շահագործումից դուրս եկած ապակիներ	միջին				100	100		100					

ՀԱՇՎԵՏՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ԵՎ ԹԻՐԱԽՆԵՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Պլանում սահմանված կարճաժամկետ նպատակն իրագործված է

Ի տեսակ	Պլանավորման ժամանակաշրջանում ստանալով հետադարձ արձագանք	Պլանավորման ժամանակաշրջանում թափված գումար 1 շնչի	Պլանավորման ժամանակաշրջանում թափված գումար ընդհ.	Թափոնների գործառնության կարճաժամկետ թիրախներ և դրանց հասնելու կարողություններ /2025-2026 թվականներ/									
				1	2	3	4	5-1	6-1	7	8	9	10
				հաղթ, չտեսակարարված հավաքում (%)	Տեսակարարված համաժամանակ (%)	Տեղափոխում (%)	Վերագործարկում /կրկնագործարկում (%)	Վերամշակում, օգտահանում (% ընդհանուր քանակից)					
								Վերամշակում, օգտահանում որպես	Սննդամթերքի և ալկոհոլի թափոնների	Էներգիայի օգտահանում /կենսազգաց, թոննետ	Վնասագործում /չեզոքացում (%) ընդհանուր (ամսական)	Տեղափոխում ոչ սանիտարական	Տեղափոխում սանիտարական
աղային լճի թվում	միջին	190	3,9	90	10	10	5	5				90	100
արաբական	միջին												
	միջին												
	միջին												
կան աղբ	միջին			0	100	100						100	

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ա – ԿԹ տեղական կառավարման պլանի կառուցվածք

1 ԱՌԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

1.1 ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ (պլանի ամփոփագիր)

1.2 ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ, ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՏԵՍԼԱԿԱՆ

1.3 ՊԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ՏԱՐԱԾՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

1.3.1 Պլանավորման տարածքի նկարագրություն՝ ըստ տարածքի տեսակների

1.3.2 Աշխարհագրական սահմաններ

1.3.3 Ժողովրդագրական տեղեկություններ

1.3.4 Թափոն գոյացնող հիմնական աղբյուրների տեսակը և քանակը

1.4 ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿՆ ՈՒ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.4.1 Թափոնների քանակն ըստ հոսքերի և դրանց գործածության ձևերի

1.4.2 Թափոնների բաղադրությունն ըստ բաժնեմասերի

1.5 ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1.5.1 ԿԹ հավաքում

1.5.2 Աղբահանության գործող օպերատորներ

1.5.3 Տեղափոխման սխեմաներ

1.5.4 Վերօգտագործում և նախապատրաստում վերօգտագործման համար

1.5.5 Ոչ ֆորմալ հատված (տեսակավորում սկզբնաղբյուրում կամ աղբավայրերում)

1.5.6 Թափոնների գործածության կայանքներ

1.5.7 Աղբավայրեր և աղբանոցներ

1.5.8 Աղբավայրերի մուտքի ճանապարհահատվածներ

1.5.9 Դերերի և պատասխանատվությունների բաշխում տարբեր շահակիրների միջև

1.5.10 Անձնակազմի կարողությունների գնահատում

1.5.11 Թափոնների գործածության քարտեզ

1.6 ԻՐԱՋԵԿՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԿԱՅԻՍ ՄԱԿԱՐԴԱԿ

1.6.1 Իրազեկության գնահատման եղանակ

1.7 ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ և ԲՅՈՒՋԵ

1.7.1 Եկամուտների և ծախսերի ընդհանուր նկարագրություն

1.7.2 Աղբահանության ընթացիկ վճարի մանրամասներ՝ ըստ հիմնական հոսքերի

1.7.3 Թափոնների գործածության հասանելի տարբերակների արժեքը

1.7.4 ԿԹ կառավարման ներկայիս ինքնարժեքը՝ ըստ հիմնական հոսքերի

1.8 ՆԱԽԿԻՆՈՒՄ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

1.8.1 ԿԹ կառավարման ներկայիս համակարգի ունակությունը՝ հասնելու նախկինում սահմանված նպատակներին

1.8.2 ԿԹ կառավարման ներկայիս համակարգի ունակությունը՝ լուծելու⁶⁵ բնապահպանական, առողջապահական և աշխատանքի անվտանգության խնդիրները

1.8.3 ԿԹ կառավարման ներկայիս համակարգի արդյունավետությունը վարչական և կազմակերպական կառուցվածքի առումով

1.8.4 Իրավախախտումների վիճակագրություն և վերլուծություն

1.8.5 Տվյալների բացակայության (բացերի) վերլուծություն

1.8.6 Ներկայիս նպատակներին առնչվող փոփոխությունների նախնական ցանկ

2 ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄ

2.1 ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ

2.2 ՆԱԽԱԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

2.3 ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԻ և ԹԻՐԱԽՆԵՐԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ (ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ և ԵՐԿԱՐԱԺԱՄԿԵՏ)

2.3.1 Կրթ քանակների թիրախներ պլանավորման ժամանակաշրջանում

2.3.2 Դերերի և պատասխանատվությունների բաշխում տարբեր շահակիրների միջև պլանավորման ժամանակաշրջանում (դերերի վերանայում և վերաբաշխում)

2.3.3 Անձնակազմի կարողությունների բարձրացում պլանավորման ժամանակաշրջանում

2.3.4 Հանրային իրազեկություն պլանավորման ժամանակաշրջանում

2.3.5 Թափոնների գործածության քարտեզ՝ ըստ նոր պլանավորման

2.4 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԼԱՆ (ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ և ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ)

2.5 ԵՐԿԱՐԱԺԱՄԿԵՏ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

2.6 ՊԼԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՊԱՀԱՆՋՎՈՂ ԲՅՈՒՋԵ և ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ

2.6.1 Կարճաժամկետ միջոցառումների բյուջե և ֆինանսավորում

2.6.2 Միջնաժամկետ միջոցառումների բյուջե և ֆինանսավորում

2.6.3 Առանձին միջոցառումների մանրամասն աշխատանքային պլան և բյուջե

2.7 ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎՈՐՈՒՄ

2.7.1 Եկամուտների և ծախսերի ընդհանուր նկարագրություն պլանավորման ժամանակաշրջանում

2.7.2 Կոշտ թափոնների կառավարման նախատեսված ինքնարժեքը՝ ըստ հիմնական հոսքերի

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Բ - ԿԿԹ կառավարման քաղաքականությունները. միջազգային պարտավորություններ, ազգային գերակայություններ և առկա ռազմավարություն

2020 թ.-ի սեպտեմբերի 21-ին ՀՀ կառավարության կողմից ներկայացված Հայաստանի ռազմավարական զարգացման շրջանակը՝ «Հայաստանի փոխակերպման ռազմավարություն 2050»-ը, սահմանում է մեզանպատակներ,¹³ որոնցից մի քանիսն ուղիղ առնչություն ունեն թափոնների կառավարման հետ: Ընտրված մեզանպատակներն են՝

5. ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԵՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ
6. ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՎՈՂ ԵՎ ՄԱՏՉԵԼԻ ԷՆԵՐԳԻԱ
7. ԲԻՋՆԵՍԻ ՀԱՄԱՐ ԳՐԱՎԻՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
8. ՄԱՔՈՒՐ ԵՎ ԿԱՆԱՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆ:

2015 թ.-ին Հայաստանը նախաձեռնեց ազգայնացման և իրականացման մասնակցային գործընթաց կայուն զարգացման նպատակների համար (ԿԶՆ-ներ),¹⁴ որոնցից մի քանիսն ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն ներառում են թափոնների կառավարմանն առնչվող հարցեր: Ընտրված ԿԶՆ-ները հետևյալն են.

ԿԶՆ 7. ապահովել բոլորի համար մատչելի, հուսալի, կայուն և ժամանակակից էներգիայի հասանելիություն,

ԿԶՆ 12. ապահովել սպառման և արտադրության կայուն մոդելներ,

ԿԶՆ 13. ձեռնարկել անհապաղ գործողություններ՝ պայքարելու կլիմայի փոփոխության և դրա ազդեցությունների դեմ:

Թափոնների կառավարմանն առնչվող հարցերը նաև արտացոլված են առանցքային ազգային ռազմավարություններում և միջազգային համաձայնագրերում, ինչպիսիք են, օրինակ, ՀՀ կառավարության 2019-2023 թթ-ի ծրագիրը [iv], ՀՀ 2017-2036 թթ. կոշտ թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարությունը [iv], Մաքուր արտադրության հայեցակարգը [iv], ՀՀ և ԵՄ միջև ստորագրված համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀԸԳՀ) [vi]:

ՀՀ սահմանադրություն և թափոններին վերաբերող միջազգային համաձայնագրեր

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրության 10-րդ և 12-րդ հոդվածներում սահմանվում են բնական ռեսուրսների օգտագործման պայմանները: Մասնավորապես.

Հոդված 10. Սեփականության երաշխավորումը

¹³ Այս խնդրի վերաբերյալ մանրամասն տվյալները հասանելի են հետևյալ կայքէջում՝ <https://www.gov.am/en/news/item/9554/>:

¹⁴ ԿԶՆ-ների իրագործման վերաբերյալ մանրամասները հասանելի են հետևյալ (անգլերեն) զեկույցում՝ “SDG Implementation Voluntary National Review (VNR) Armenia”, https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/19586Armenia_VNR_2018.pdf:

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում և հավասարապես պաշտպանվում են սեփականության բոլոր ձևերը:
2. Ընդերքը և ջրային ռեսուրսները պետության բացառիկ սեփականությունն են:

Հոդված 12. Շրջակա միջավայրի պահպանությունը և կայուն զարգացումը

1. Պետությունը խթանում է շրջակա միջավայրի պահպանությունը, բարելավումը և վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը՝ ղեկավարվելով կայուն զարգացման սկզբունքով և հաշվի առնելով պատասխանատվությունն ապագա սերունդների առջև:
2. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է հոգ տանել շրջակա միջավայրի պահպանության մասին:

Հայաստանը թափոնների կառավարմանն առնչվող 10 միջազգային համաձայնագրերի կողմ է: Աղյուսակ 1-ում նշված են այդ համաձայնագրերի անուններն ու ստորագրման տարեթվերը:

#	Համաձայնագիր	Վավերացման տարի
1	«Մեծ հեռավորությունների վրա օդի միջսահմանային աղտոտվածության մասին» 1979 թվականի նոյեմբերի 13-ի կոնվենցիա	1997
2	«Շրջակա միջավայրի առնչությամբ տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների կայացման գործընթացին հասարակության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին» կոնվենցիա (Հավելված 1)	1998
3	«Վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային տեղափոխման և դրանց հեռացման նկատմամբ հսկողություն սահմանելու մասին» Բազելյան կոնվենցիա	1999
4	Արդյունաբերական վթարների անդրսահմանային ազդեցության մասին Հելսինկյան կոնվենցիա	1997
5	Միջազգային առևտրում առանձին վտանգավոր քիմիական նյութերի և պեստիցիդների վերաբերյալ նախնական հիմնավորված համաձայնության ընթացակարգի մասին Ռոտերդամի կոնվենցիա	2004
6	«Կայուն օրգանական աղտոտիչների մասին» Ստոկհոլմի կոնվենցիա	2004
7	«Աշխատած վառելիքի և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման անվտանգության մասին» համատեղ կոնվենցիա	2013
8	Մնդիկի վերաբերյալ Մինամատայի կոնվենցիա	2017
9	«Էլեկտրոնային և էլեկտրատեխնիկական սարքավորումների թափոնների գործածության ոլորտում ԱՊՀ մասնակից պետությունների համագործակցության մասին» համաձայնագիր	2018

10	«Եվրասիական տնտեսական միության մաքսային տարածքով վտանգավոր թափոնների անդրսահմանային տեղափոխման մասին» Եվրասիական տնտեսական միության համաձայնագիր	2015
11	«Մաքսային միության մաքսային սահմանով ֆիզիկական անձանց կողմից անձնական օգտագործման ապրանքների տեղափոխման և դրանց բացթողման հետ կապված մաքսային գործառնություններ իրականացնելու կարգի մասին» 2010 թվականի հունիսի 18-ի համաձայնագիր	2010

Աղյուսակ 4 - Հայաստանի մասնակցությունը թափոնների կառավարմանն առնչվող միջազգային համաձայնագրերին
Աղբյուր՝ Սույն զեկույցի հեղինակների կողմից փարբեր աղբյուրներից հավաքված տվյալներ

#	Համաձայնագիր	Վավերացման տարի
1	Համաձայնագիր «ՀՀ կառավարության և Վրաստանի Կառավարության միջև շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության բնագավառում համագործակցության մասին»	1997
2	Փոխըմբռնման հուշագիր «Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության և Իրանի Իսլամական Հանրապետության բնապահպանական վարչության միջև բնապահպանական համագործակցության վերաբերյալ»	2001
3	Համաձայնագիր «Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության և Տաջիկստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության միջև շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում համագործակցության մասին»	2003
4	Հայաստանի «Հանրապետության բնապահպանության նախարարության և Սիրիայի Արաբական Հանրապետության շրջակա միջավայրի հարցերով պետական նախարարության միջև բնապահպանության ոլորտում համագործակցության մասին՝ համաձայնագիր»	2009
5	Համաձայնագիր «Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության և Լատվիայի Հանրապետության շրջակա միջավայրի պահպանության նախարարության միջև բնապահպանության ոլորտում համագործակցության մասին»	2009
6	Փոխըմբռնման հուշագիր «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության և Լիբանանի Հանրապետության կառավարության միջև շրջակա միջավայրի բնագավառում համագործակցության մասին»	2011

69

Աղյուսակ 5 - Հայաստանի կողմից ստորագրված բնապահպանությանն առնչվող միջպետական համաձայնագրեր
Աղբյուր՝ Տարբեր աղբյուրներից հավաքված տվյալներ

ՀՀ կառավարության 2019-2023 թվականների ծրագիր

2019 թ.-ի փետրվարին հրապարակված կառավարության ծրագրով սահմանվում են երկրի բնապահպանական կառավարման ընդհանուր ուղղությունները՝ հատկապես կենտրոնանալով քիմիական նյութերի և թափոնների (ներառյալ հանքարդյունաբերական թափոնների)՝ բնապահպանական առումով արդյունավետ կառավարման վրա: Քաղաքացիների համար հարմար

և էկոլոգիապես անվտանգ կենսապայմաններ ապահովելու և շրջակա միջավայրի ու հանրային առողջության վրա կոշտ կենցաղային թափոնների բացասական (վտանգավոր) ազդեցությունները նվազեցնելու նպատակով ծրագիրը նախատեսում է հետևյալը՝

- միջազգային ստանդարտներին համապատասխանող թափոնների կառավարման համակարգ հիմնելու ինստիտուցիոնալ շրջանակ,
- թափոնների կառավարման ծախսերի վերականգնում՝ թափոնների բարելավված հավաքման վճարի և ոլորտում ավելի արդյունավետ պայմանագրերի կնքման և իրավական շրջանակի միջոցով,
- թափոնների հեռացման և վերամշակման ծրագրերի իրականացում միջազգային հաստատությունների հետ համագործակցությամբ:

ՀՀ կառավարության ծրագրի կիրարկումն ապահովելու նպատակով ՀՀ կառավարության 16.05.2019 թ.-ի թիվ 650-Լ որոշմամբ հաստատվել է Կառավարության 2019-2023 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը: Աղյուսակ 9-ը ցույց է տալիս կոշտ թափոնների կառավարման հիմնական ուղղություններին աջակցող գործողությունները, որոնք սահմանված են ծրագրում:

#	Գործողություն և արդյունք	Ժամկետ
95.1	«Քիմիական նյութերի մասին» օրենքի նախագիծը վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելը:	Հունիս 2020
95.4	Թափոնների կառավարման հայեցակարգային մոտեցումների մշակում (նպատակաուղղված այդ թափոնների առաջացման կանխարգելմանը կամ կրճատմանը, վերամշակմանը և օգտահանմանը):	Օգոստոս 2019
97.1	Բնապահպանության նախարարության կողմից լիցենզիաների ու թույլտվությունների տրամադրման էլեկտրոնային համակարգի ներդնում:	Նոյեմբեր 2020
97.3	Շրջակա միջավայրի բաղադրիչների (մթնոլորտային օդի, ջրային ռեսուրսների՝ ներառյալ քաղցրահամ և ստորերկրյա ջրերի, հողերի, կենսաբազմազանության) և թափոնների հեռացման վայրերի մշտադիտարկման դիտացանցերի արդիականացում:	Նոյեմբեր 2022
97.5	Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ միասնական տեղեկատվական համակարգի ստեղծում:	Սեպտեմբեր 2023
99.1	Տնտեսական մեխանիզմների կիրառման միջոցով պլաստիկ թափոնների ծավալների կրճատում, մասնավորապես, մեկանգամյա օգտագործման պոլիէթիլենային տոպրակների ծավալների կտրուկ կրճատում:	Հունիս 2019
102.1	Կրթության բոլոր մակարդակներում էկոլոգիական դաստիարակության արդյունավետ իրականացում:	Դեկտեմբեր 2020
102.2	Ոչ ֆորմալ էկոլոգիական կրթության համակարգի զարգացում՝ հանրային իրազեկման մեխանիզմների կիրառմամբ:	2022-2023
226.2	ՀՀ համայնքերում աղբահանության ծառայությունների դիմաց վարձավճարների հավաքման մակարդակի բարձրացում:	Սեպտեմբեր 2020
226.3	Աղբահանության համակարգի ռազմավարության մշակում (Հանրապետության բոլոր համայնքերում գոյացող աղբի հավաքման, հեռացման և անվնաս տեղադրման կամ վերամշակման ապահովման նպատակով):	Օգոստոս 2019

Աղյուսակ 6 - Կոշտ թափոնների կառավարման հիմնական ուղղություններին ծրագրով (N-65U) սահմանված աջակցող գործողությունների ամփոփ նկարագրություն

Արտադրատեսակների համար արտադրողի (ներմուծողի) պատասխանատվության ընդլայնման (ԱՊԸ) համակարգերի ներդրման ռազմավարություն

2018 թ.-ի ապրիլի 12-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունել է «Արտադրատեսակների համար արտադրողի (ներմուծողի) պատասխանատվության ընդլայնման համակարգերի ներդրման ռազմավարությանը և դրանից բխող 2018-2021 թվականների միջոցառումների ծրագրին հավանություն տալու մասին» արձանագրային որոշումը: ԱՊԸ հիմքում ընկած ռազմավարության համաձայն՝ արտադրողը կամ ներմուծողը, տվյալ առարկայի արտադրության (ներմուծման) սկզբնական փուլում նախատեսում է այդ արտադրատեսակի (ապրանքի) օգտագործման վերջնական փուլում առաջացող բնապահպանական ազդեցությունները կանխարգելող (կամ բացասական ազդեցությունները չեզոքացնող) միջոցառումներ ու կրում է վարչական և ֆինանսական պատասխանատվություն նշված բացասական ազդեցությունների վերացման համար: ԱՊԸ համակարգի նպատակները հետևյալն են.

6. թափոնների արտադրության կանխարգելում,
7. թափոնների քանակի նվազեցում դրանց գոյացման սկզբնաղբյուրում,
8. վերամշակում՝ որպես երկրորդային հումքային նյութեր,
9. վերամշակում՝ որպես երկրորդային էներգետիկ ռեսուրս,
10. թափոնների թաղում աղբավայրերում (թափոնների կառավարման ամենաքիչ նախընտրելի մեթոդ):

ԱՊԸ համակարգի ներդրման հիմնական երկարաժամկետ նպատակը բնապահպանական պահանջները բավարարող արտադրության խթանումն է, ինչը կօգնի կանխելու շրջակա միջավայրի աղտոտումը և նվազեցնելու բնական ռեսուրսների գործածությունը արտադրության բոլոր ցիկլերում, ինչպես նաև կրճատելու թափոնների վերամշակման ծախսերը:

Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիր (ՀԸԳՀ)

Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը ՀՀ և ԵՄ միջև ստորագրվել է 2017 թ.-ի նոյեմբերի 24-ին:¹⁵

Ստորև ներկայացված են ՀԸԳՀ շրջանակում թափոնների կառավարման վերաբերյալ Հայաստանի ստանձնած պարտավորությունները, որոնք բերված են որպես թիրախներ՝ ենթակա իրականացման սահմանված ժամանակահատվածում.

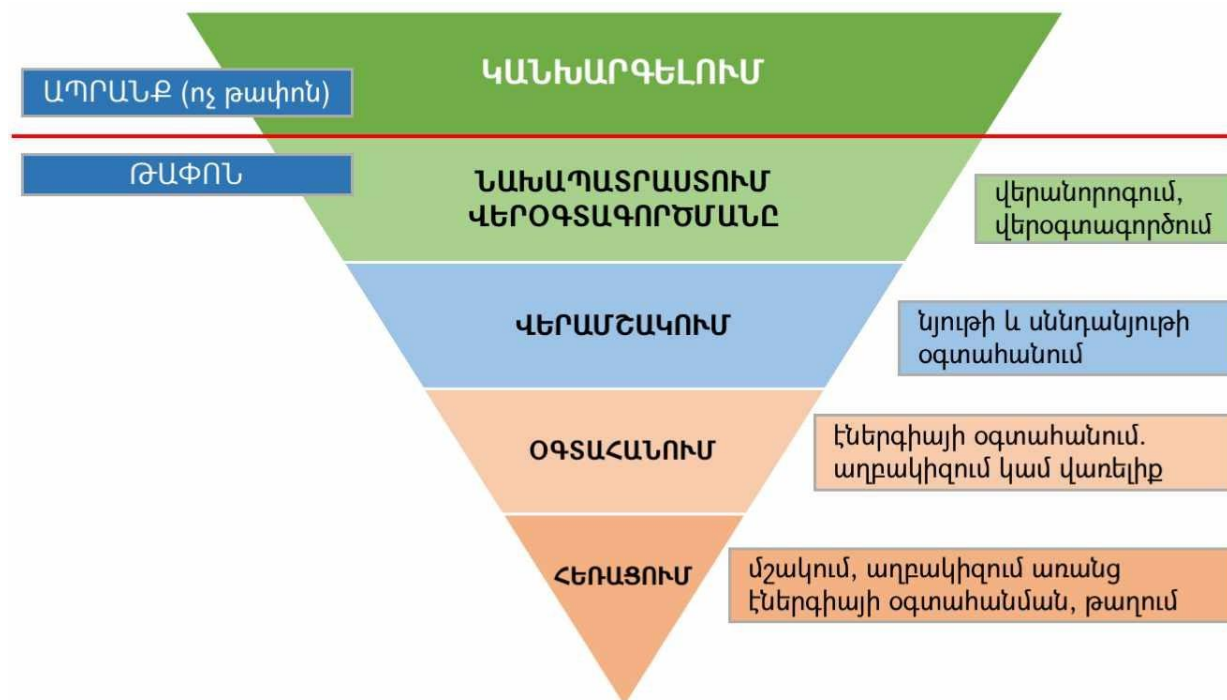
- մինչև 2020 թ.-ը ունենալ հանրությանը բնապահպանական տեղեկություններ տրամադրող համակարգ,
- մինչև 2021 թ.-ը մշակել աղբավայրերում տեղադրվող կենսաքայքայվող կենցաղային թափոնների քանակի կրճատման ազգային ռազմավարություն,
- մինչև 2021 թ.-ը սահմանել վերահսկողության և մշտադիտարկման ընթացակարգեր՝ աղբավայրերի շահագործման, փակման և հետագա խնամքի փուլերում,
- մինչև 2021 թ.-ը սահմանել դիմումների և թույլտվությունների համակարգ և թափոնների ընդունման (աղբավայրերում) ընթացակարգեր,

¹⁵ Ժամանակացույցին առնչվող հավելվածը մտնում է ուժի մեջ է մտնում ՀԸԳՀ-ի ստորագրման պահից՝ 2017 թ-2017թ. -ի նոյեմբերի 24-ից և հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:60b9829d-a1f1-11e7-a56f-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_2&format=PDF:

- մինչև 2022 թ.-ը մշակել թափոնների կառավարման պլաններ՝ թափոնների հիերարխիայի հինգ քայլերի և թափոնների կանխարգելման ծրագրերի համաձայն,
- մինչև 2023 թ.-ը սահմանել թափոնների հավաքում և փոխադրում իրականացնողների և գործողությունների ռեեստր,
- մինչև 2024 թ.-ը սահմանել ամբողջական ինքնաձայնագրված մեխանիզմ՝ համաձայն «աղտոտողը վճարում է» և «արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվություն» սկզբունքների,
- մինչև 2024 թ.-ը սահմանել գոյություն ունեցող աղբավայրերի բարելավման պլաններ,
- մինչև 2024 թ.-ն ունենալ սահմանված համակարգ, որն ապահովում է համապատասխան թափոնի մշակումը՝ նախքան դրա տեղադրումն աղբավայրում,
- մինչև 2025 թ.-ը օպերատորների համար սահմանել պարտավորություններ՝ ձեռնարկելու անհրաժեշտ կանխարգելման և վերականգնման միջոցառումներ, ներառյալ պատասխանատվություն ծախսերի համար,
- մինչև 2025 թ.-ը խիստ պատասխանատվություն սահմանել վտանգավոր աշխատանքային գործողությունների համար:

Թափոնների հիերարխիա

Թափոնների հիերարխիայի որդեգրումը և կիրառումը պետք է առաջնահերթ ռազմավարական ուղղություն դառնան Հայաստանի պետական և տարածքային կառավարման, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մակարդակներում:

Պատկեր 1 - Թափոնների ինգաստիտուցիոն հիերարխիա

Թափոնների հիերարխիան (ստորակարգում) սահմանում է թափոնների նվազեցման և կառավարման քայլերի առաջնահերթությունը և սովորաբար ներկայացվում է բուրգի տեսքով (տե՛ս ստորև բերված պատկերը): Գլխավոր պատկերված բուրգը նշանակում է, որ քաղաքականության ամենանախընտրելի քայլը թափոնների գոյացման կանխարգելումն է: Հաջորդ նախընտրելի քայլը թափոնների գոյացման կրճատումն ու այն նվազագույնի հասցնելն է վերօգտագործման, նորոգման և վերօգտագործման համար այլ նախապատրաստական աշխատանքների միջոցով: Նյութերի և սննդանյութերի օգտահանումը (վերամշակումը և կոմպոստացումը) մյուս նախընտրելի գործողությունն է, որին հետևում են օգտահանման այլ տարբերակներին միտված քայլերը, ինչպիսիք են, օրինակ, թափոններից էներգիա կամ վառելիք ստանալը: Եթե էներգիան օգտահանվում է այնպիսի գործընթացների արդյունքում, ինչպիսիք են այրումը, պիրոլիզը կամ աղբավայրում գազի կորզումը, ապա այն նույնպես պատկանում է հիերարխիայի այս մակարդակին: Վերջին և ամենաքիչ ցանկալի տարբերակը թափոնների հեռացումն է այն պարագայում, երբ կանխումը, վերօգտագործումն ու օգտահանումն այլևս հնարավոր չեն: Հեռացումը կա՛մ թափոնների տեղադրումն է սանիտարական աղբավայրերում (ըստ անհրաժեշտության՝ պատշաճ նախամշակում իրականացնելուց հետո), կա՛մ դրանց կիզումը՝ առանց էներգիայի օգտահանման, կա՛մ այլ ապահով հեռացումը:

Ազգային օրենսդրություն և ԿԿԹ կառավարման տեղական պլանավորմանը ներկայացվող պահանջներ

Ազգային օրենսդրություն

Թափոնների վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը ներառում է տասնյակ օրենքներ¹⁶ և թափոնների կառավարմանն առնչվող ենթաօրենսդրական ակտեր: Հայաստանը ստորագրել է թափոններին առնչվող ավելի քան 10 միջազգային պայմանագիր և համաձայնագիր: Ստորև բերված **Error!**

Reference source not found.-ը ներկայացնում է ՀՀ օրենսդրական դաշտի ընդհանուր կառուցվածքը: Սույն բաժինն անդրադառնում է ներպետական օրենսդրության ընդհանուր շրջանակին՝ նշելով միայն էական կարգավորումները: Ինստիտուցիոնալ շրջանակին վերաբերող 2.5 գլխում քննարկվում են առանցքային պետական մարմինների իրավասություններն ու լիազորությունները:

Թափոններին առնչվող օրենսդրության պարզեցումն ու արդիականացումը առաջնային նպատակ են եղել սկսած 2008 թ.-ից: Տարբեր օրենսդրությունների մոտարկումը, ինչպես նաև օրենսդրության կիրարկման ներդաշնակեցումը եվրոպական մակարդակում սահմանվել են որպես գործողությունների առաջնահերթ նպատակ, հատկապես այն պատճառով, որ մոտարկումը ներառում է օրենսդրությունը պարզեցնելու հնարավորություն:

¹⁶ Հայաստանում թափոնների կառավարմանն առնչվող օրենսդրական ակտերի թարմացված ցանկը հասանելի է ՀԱԶ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոնի թափոնների ռեսուրսների շտեմարանում (<https://wri-ace.aua.am/hy/legislation>):

Պատկեր 2 - ՀՀ օրենսդրական շրջանակի կառուցվածքը

Աղբյուր՝ Սույն զեկույցի հեղինակների կողմից փարբեր աղբյուրներից հավաքված տվյալներ

Աղբահանության համակարգի 2021-2023 թթ. Ռազմավարությունը

ՀՀ կառավարության 2021 թ. ապրիլի 1-ի N 464 - Լ որոշման համաձայն հաստատվել է Հայաստանում աղբահանության համակարգի ռազմավարությունը և ռազմավարության կիրարկումն ապահովող 2021-2023 թվականների միջոցառումների ծրագիրը:¹⁷ Ռազմավարությունը սահմանում է աղբահանության կայուն համակարգի զարգացման ստորև ներկայացված գերակայություններն ու ուղղությունները: Դրանցից մի քանիսը (6-11) բխում են վերը քաննարկված թափոնների հիերարխիայի սկզբունքներից:

- 1) աղբահանության և սանիտարական մաքրման ծառայությունների բարելավումը.
- 2) աղբահանության և սանիտարական մաքրման արդյունավետ սխեմաների ներդրումը.
- 3) աղբահանության ծառայություն մատուցող-սպառող հարաբերությունների կարգավորումը.
- 4) աղբահանության ծառայությունների որակի գնահատման մեխանիզմների ներդրումը.
- 5) հանրապետության տարածքում աղբի պատշաճ հավաքման, տեղափոխման ու հեռացման, ինչպես նաև աղբավայրերի շահագործման նպատակով համապատասխան հագեցվածությամբ մասնագիտացված կազմակերպությունների ներգրավումը.
- 6) շրջանաձև տնտեսության գործիքների կիրառումը.
- 7) գոյացող աղբի քանակի կրճատումը սկզբնաղբյուրում.

¹⁷ Որոշումը, ռազմավարությունը և դրա կիրարկումն ապահովող միջոցառումների ծրագիրը հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=151384>

- 8) կրկնակի օգտագործման կամ վերաօգտագործման, վերամշակման, վերականգնման և օգտահանման ենթակա թափոնների տեսակավորված հավաքման մեխանիզմների ներդրումը.
- 9) աղբի վերաօգտագործման, վերամշակման, օգտահանման և էներգիայի վերականգնման գործողությունների կիրառումը և դեպի աղբավայր հեռացվող թափոնների քանակի կրճատումը
- 10) աղբավայրում տեղադրվող կենսաբանական քայքայման ենթակա թափոնների քանակի նվազեցումը.
- 11) աղբի տեսակավորված հավաքման և դրանց կրկնակի օգտագործման կամ վերաօգտագործման, վերամշակման, օգտահանման և վերականգնման համար խթանիչ մեխանիզմների կիրառումը:

ԿԿԹ կառավարման տեղական պլանավորմանը ներկայացվող պահանջներ

Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության (2015 թ. դեկտեմբերի 6-ի փոփոխություններով) 9-րդ գլուխը նվիրված է տեղական ինքնակառավարմանը, որի 179-րդ հոդվածի 2-րդ կետը, սահմանում է, որ «Տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է համայնքներում և որ տեղական ինքնակառավարումը տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավունքն ու կարողությունն է՝ համայնքի բնակիչների շահերից ելնելով, Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան, սեփական պատասխանատվությամբ լուծելու համայնքային նշանակության հանրային հարցերը»:

Սկզբունքորեն ՏԻՄ մարմիններն իրավունք ունեն անելու այն, ինչ բխում է իրենց համայնքի բնակիչների շահերից և արգելված չէ օրենքով: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝

- համայնքի պարտադիր խնդիրներից են «... համայնքի աղբահանությունը և սանիտարական մաքրումը, կոմունալ տնտեսության աշխատանքների ապահովումը... »
- համայնքի ավագանին «...իրականացնում է «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված լիազորություններ».
- համայնքի ղեկավարը «...կազմակերպում է աղբահանությունը և սանիտարական մաքրումը, ինչպես նաև իրականացնում է «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ»:

ԿԿԹ կառավարման տեղական պլանի մշակմանը ներկայացվող առանձին իմպերատիվ իրավական պահանջներ ամրագրված չեն ՀՀ օրենսդրությամբ, այդ իսկ պատճառով համայնքները հիմնականում չունեն աղբի/աղբահանության կառավարման ռազմավարական պլաններ: Չնայած դրանց մշակման և համայնքի ավագանու կողմից ընդունման մի քանի հաջողված փորձեր եղել են միջազգային կազմակերպությունների դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում, այնուամենայնիվ, դրանք մնացել են թղթի վրա և գրեթե չեն կիրառվում:

Անգամ ներկա իրավակարգավորումներով՝ համայնքներն իրավունք ունեն և կարող են ունենալ ԿԿԹ կառավարման տեղական ռազմավարական պլաններ, սակայն առաջնորդվում են այն սկզբունքով, որ չկա դրանք ունենալու իմպերատիվ պահանջ, և ինքնակամ չեն ձեռնարկում կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ ռազմավարական պլանավորում իրականացնելու քայլեր:

Ինստիտուցիոնալ կառուցակարգ. ազգային, տարածքային և տեղական կառավարման մարմինների դերը

Թափոնների կառավարման և աղբահանության ոլորտը կարգավորող ՀՀ գործող օրենսդրությունը խիստ կարիք ունի վերանայման. մասնավորապես պետք է հստակեցնել բոլոր սուբյեկտների լիազորությունների իրավական սահմանները՝ հիմք ընդունելով ԵՄ լավագույն փորձը և ՀՀ միջազգային պայմանագրերով ստանձնած պարտավորություններից բխող պահանջները:

Իրականում «Թափոնների մասին» և «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» երկու առանձին օրենքներում ոլորտի հասկացություններ սահմանելը և համանման հարաբերություններ կարգավորելը իրավական անհստակություն է ստեղծում, որը դժվարացնում է իրավական նորմերի պատշաճ կիրառումն ու պաշտպանությունը:

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքում թեև փորձ է արված սահմանելու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների շրջանակները թափոնների կառավարման, աղբահանության և սանիտարական մաքրման ծառայությունների մատուցման բնագավառում, այն է՝ սահմանելու և տարանջատելու թափոնների հետ կատարվող կոնկրետ գործողությունները (օրինակ՝ թափոնների հավաքում, պահում, օգտագործում, մշակում, օգտահանում, հեռացում, վնասազերծում, տեղադրում, թաղում, փոխադրում և այլն), ինչպես նաև թափոնների գործածության ոլորտում պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունները, այնուամենայնիվ, ազգային, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների դերը հստակեցնելու և առարկայացնելու կարիք ունի:

«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածը սահմանում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավասությունները համայնքի վարչական սահմաններում թափոնների գործածության ոլորտում.

Տեղական կարգավորումներ

Ոլորտի կարգավորման ներկա ժամանակաշրջանի¹⁸ խնդրահարույց հարցերից մեկն այն է, որ հստակ սահմանված չէ աղբահանության ծառայության նկարագրությունը և հիմնավորված կամ տարբերակված չէ դրան համապատասխան վճարվելիք տեղական վճարի չափը (սահմանված գինը)՝ ըստ մատուցվող ծառայության տեսակի և որակի:

Համայնքներում չեն տարանջատվում աղբահանության և սանիտարական մաքրման տարածքներն ու ծառայության շրջանակը, հետևաբար դժվար է տարանջատել համայնքային բյուջեի ծախսերն ըստ այդ ծառայությունների, հատկապես այն դեպքերում, երբ աղբահանության ծառայությունն իրականացվում է ՀՈԱԿ-ների կողմից:

«Տեղական ինքնակառավարման մասին» օրենքով պահանջվում է, որ համայնքի ավագանին հաստատի համայնքի սանիտարական մաքրման սխեման, սակայն իրավական տեսանկյունից ճիշտ կլինի սահմանել, որ համայնքի ավագանին պարտավոր է հաստատել աղբահանության կառավարման ռազմավարական պլանը, որի անբաժանելի մասը կլինի սանիտարական մաքրման սխեման:¹⁹

ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանավորման կարևորությունը

ԿԿԹ կառավարման ազգային ռազմավարության նպատակների իրականացումը մեծապես կախված է տեղական մակարդակում թափոնների կառավարումից: Օրինակ՝ աղբավայր հեռացվող թափոնների քանակի կրճատման կամ օգտահանվող թափոնների քանակի ավելացման ազգային թիրախներին հասնելը կախված է տեղական մակարդակում տեսակավորված հավաքման պլանավորումից և դրա իրականացումից: Վերջինս հաճախ բախվում է մի շարք խնդիրների: Հայտնի է, որ տեսակավորված հավաքման արդյունավետությունն ուղղակիորեն կապված է բնակչության վարքագծից, ուստի պլանավորման անբաժանելի մաս պետք է կազմեն իրազեկության բարձրացման ծրագրերը և ՏԻՄ-երի կողմից համայնքի հետ տարվող այլ աշխատանքներ: ԿԿԹ տեղական կառավարման այլ մարտահրավերներից է ճշգրիտ տվյալներ հավաքելը, որը կարևոր դեր ունի պլանավորման գործում, ուստի և ՏԻՄ-երը պետք է պլանավորման մեջ ներառեն նաև անհրաժեշտ տվյալների հավաքման մեխանիզմների կիրառումը:

Ընդհանրապես պլանավորումն անհրաժեշտ է շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված բնակչության պահանջին համահունչ գործելու համար: Համայնքային իշխանություններն ու ծառայություններ մատուցողները, հաճախ զբաղված լինելով իրենց⁷⁸ ֆնոթյա գործունեությամբ, ուշադրություն չեն դարձնում ոլորտի միջնաժամկետ և երկարաժամկետ զարգացմանը: Կարևոր է նշել, որ հատկապես հնգամյա զարգացման ծրագրերում տեղ գտած աղբահանության պլանավորումը սովորաբար անդրադարձել է միայն աղբի հավաքմանն ու աղբավայր հեռացման

¹⁸ Իրավական կարգավորումները վերլուծված են 2021 թվականի մարտի դրությամբ:

հարցերին՝ դուրս թողնելով թափոնների կայուն կառավարման այնպիսի բաղադրիչներ, ինչպիսիք են, օրինակ, տեսակավորված հավաքումը և օգտահանումը, վտանգավոր թափոնների կառավարումը և այլն:

Պլանավորման գործընթացում հանրային մասնակցությունը

ԿԿԹ տեղական կառավարումը պատշաճ պլանավորելու համար համայնքն ապահովել է բնակչության և այլ շահառուների մասնակցությունը:

ԵՄ 2001/42/EC դիրեկտիվի²⁰ համաձայն՝ հանրության ներգրավումը պարտադիր պահանջ է բնապահպանական ռազմավարական գնահատման համար, որի մեջ մտնում է նաև թափոնների կառավարումը: Այն համահունչ է նաև Օրիուսի կոնվենցիային,²¹ որի պահանջներից է համայնքի բնակչությանը և հասարակական կազմակերպությունների սեկտորին աստիճանաբար մասնակից դարձնել շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված համայնքային նշանակության իրավական ակտերի մշակման գործընթացին:

ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի մշակմանը նախորդել են բազմաշահառու կողմերի հետ համայնքային ժողովների և աշխատանքային խմբերի ձևաչափով մի շարք քննարկումներ, որոնց նպատակն է եղել բացահայտել ԿԿԹ տեղական կառավարման հիմնախնդիրները, սահմանել առաջնահերթություններ, կատարել ուժեղ և թույլ կողմերի վերլուծություն (SWOT analysis), մշակել և ձևակերպել Պլանավորման տարածքում ԿԿԹ կառավարման տեսլականը և նպատակները:

Տվյալների հավաքագրման պահանջներ և ստանդարտներ

Արդյունավետ ռազմավարական պլանավորումը գրեթե անհնար է առանց հավաստի տվյալների առկայության, ուստի դրանց հավաքումը պլանավորման անբաժանելի մասն է: Որքան շատ և որքան հավաստի ու ճշգրիտ են մուտքագրվող տվյալները, այնքան ավելի ամփոփ և լիարժեք է հնարավոր նկարագրել և գնահատել առկա իրավիճակը, որը, ինչպես նշվել է, ԿԿԹ տեղական կառավարման պլանի երկու հիմնական բաղադրիչներից է: Հավաստի ու ճշգրիտ տվյալներ հավաքելն ամենևին հեշտ աշխատանք չէ, հատկապես երբ դա արվում է առաջին անգամ: Կարևոր է ստեղծել տվյալների հավաքի՝ արդյունավետ, հարատև ու կայուն մեխանիզմներ թե՛ ազգային, թե՛ համայնքային մակարդակով:

Պլանավորման համար թերևս ամենակարևոր տվյալներից մեկն է համայնքում գոյացող թափոնների քանակը՝ արտահայտված ըստ համայնքի (մարզի կազմակերպի) կամ մեկ շնչի՝ միավոր ժամանակահատվածում առաջացրած թափոնների զանգվածով: Օրինակ՝ Երևան քաղաքում 2019 թվականին գոյացել է մոտ 330 հազար տոննա կոշտ կենցաղային թափոն: Մեկ շնչի հաշվով ԿԿԹ գոյացման ցուցանիշը նույն տարվա համար կարտահայտվի որպես 325 կգ/տարի կամ 0.9 կգ/օր: Այս ցուցանիշները ճշգրիտ հաշվարկելու համար անհրաժեշտ են կայուն մեխանիզմներ, մասնավորապես՝ համայնքում աղբահավաք ընկերություններին հասանելի թափոնների կշռման

²⁰ Դիրեկտիվը հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj>

²¹ Օրիուսի կոնվենցիան հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>

ենթակառուցվածք ինչպես համայնքային աղբավայրում, այնպես էլ տեսակավորման կամ օգտահանման կայանքներում, եթե առկա են: Հակառակ դեպքում, այդ ցուցանիշը կլինի միայն մոտարկման արդյունք, որը պիտանի չի լինի, օրինակ, 3 տարվա կտվածքով համայնքում թափոնների գոյացման փոփոխությունները արձանագրելու համար:

Համայնքային աղբավայրերում տեղադրվող թափոնների քանակը մեկ այլ կարևոր ցուցանիշ է, որի մասին հավաստի և ճշգրիտ տվյալների հավաքն, ինչպես նշվեց, հնարավոր է միայն աղբավայրերում անցակետերի, կշեռքների և տարրական վերահսկողության առկայության պարագայում: Ճիշտ է՝ այլընտրանքային աղբյուր կարող է լինել համայնքից հավաքված թափոնները աղբավայր հեռացնող աղբատարների թիվը, սակայն ակնհայտ է, որ այդ դեպքում տվյալները ճշգրիտ չեն լինի, քանի որ քաշը հաշվարկվելու է ըստ աղբատարի ծավալի՝ ընդունված խտության գործակցով (օր. 0.5 տ/մ³), որը գրեթե միշտ տարբեր է: Վերջին դեպքում նաև հաշվի չեն առնվի խնդրո առարկա աղբավայրում անվերահսկելի ձևով տեղադրվող աղբի քանակները:

Մեկ այլ առանցքային ցուցանիշ է համայնքում գոյացող աղբի բաղադրությունը, որի ճշգրիտ գնահատումը հնարավոր է միայն հստակ մեթոդաբանությամբ և պարբերականությամբ արվող նմուշառման և վերլուծության պարագայում:

2000 թ.-ից Հայաստանում իրականացված ութ ծրագրերը ներառել են թափոնների քանակի և բաղադրության վերլուծություն՝ որպես ծրագրի մաս կամ դրա հիմնական նպատակ: Դրանք բոլորն իրականացվել են տարբեր մեթոդաբանությունների կիրառմամբ, երկրի տարբեր հատվածներում և տարբեր սեզոնների ընթացքում, ուստի և արդյունքները միմյանց հետ համադրելի չեն:²²

Ամենավերջին վերլուծությունն իրականացվել է 2019 թ.-ի ամռանը Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի (ՀԱՀ) Յակոբեան բնապահպանական կենտրոնի կողմից Հայաստանի կառավարության հետ համագործակցությամբ՝ «Թափոնների քանակի և բաղադրության ուսումնասիրություն» ծրագրի շրջանակում: Կոշտ կենցաղային թափոնների փորձանմուշներ են վերցվել 6 համայնքներում (Երևան, Արարատ, Կապան, Հրազդան, Գյումրի և Վանաձոր)՝ նպատակ ունենալով ձեռք բերելու ներկայացուցչական ընտրանք ողջ երկրի համար: Թեստերի իրականացման համար կիրառվել է ԵՄ-ում օգտագործվող (մասնավորապես Շվեդիայում) մեթոդաբանություն, որը հարմարեցվել է հայկական համատեքստին:²³

²² ՀԱՀ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոն (2020). ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. Հայաստանի ամերիկյան համալսարան և «LIFE» հիմնադրամ: Ծրագրի կայքէջ՝ <https://ace.aua.am/hy/waste/governance/>:

²³ Հայաստանի Հանրապետության թափոնների քանակի և բաղադրության վերլուծություն, Երևան. ՀԱՀ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոն և ՀԱՀ «Մանուկյան Սիմոն» հետազոտական հիմնադրամ, «LL Bolagen», (2020): Ծրագրի կայքէջ՝ <https://ace.aua.am/hy/waste/composition/>:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Գ - Խառը չտեսակավորված կոշտ կենցաղային թափոններում սովորաբար պարունակվող վտանգավոր թափոնների ոչ ամփոփ ցանկ

Մշտական և ժամանակավոր բնակության վայրերից առաջացած չտեսակավորված թափոններ (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի)
Կազմակերպությունների կենցաղային տարածքներից առաջացած չտեսակավորված աղբ (բացառությամբ խոշոր եզրաչափերի)
Աղտոտված ապակե ջարդոն
Աղտոտված տեքստիլի այլ թափոններ
Ասբեստե թղթի և ասբեստի փշրանքի թափոններ
Բազալտի գերնուրբ թելքի թափոններ
Բամբակի խարամի թափոններ
Բանեցված պեղիտ (ֆիլտր, փոշի)
Բժշկական ասեղներ՝ փչացած կամ օգտագործված
Գործածված միանվագ ներարկիչներ
Էլեկտրական լամպեր
Էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքեր
Թղթե սոսնձաժապավենի թափոններ
Թղթի և սովարաթղթի տարատեսակ թափոններ (օրինակ՝ ֆոտոթուղթ պարունակող թափոններ)
Ժամկետանց հիգիենիկ միջոցներ
Ժամկետանց մթերք ապակե և մետաղական տարաներում
Ժամկետանց պահածոներ ապակե և մետաղական տարաներում
Ժամկետանց սննդամթերք
Լաքաներկանյութերի թափոններ
Լաքապատված թղթե թափոններ
Լուծիչներ կամ ծանր մետաղներ պարունակող հին լաքեր և ներկեր, ինչպես նաև տակառներում չորացած մնացորդներ
Լուսավորության սարքեր
Խեժերի, մածիկների, սոսնձող նյութերի, սոսինձների թափոններ
Կոսմետիկ պարագաներ
Կտորների տեսքով ասբեստի թափոններ
Մաքրող հեղուկի մնացորդ պարունակող տարաներ
Մոխիր
Յուղոտված կանեփաթել (յուղերի պարունակությունը՝ 15%-ից պակաս)
Նատրիումի աղերի բարձր քանակությամբ սննդամթերք
Շենքերի քանդումից առաջացած շինարարական աղբ
Շինարարության փայտանյութի թափոններ՝ այդ թվում՝ շինությունների քանդելուց և մասնատելուց առաջացած
Պահածոյացված և սառեցված մթերքի մնացորդներ (միս, ծուկ)
Պահածոյացված և սառեցված մթերքի մնացորդներ (միրգ, բանջարեղեն)
Պատի բետոնե իրեր, սյուներ, փչացած և աղտոտված բետոնային սալիկ
Պնդացած հին լաքեր, ներկեր, ինչպես նաև պնդացած մնացորդներ տակառներում և տարողություններում
Ռենտգենի, ֆոտո և կինոժապավենների թափոններ

Ռետին-ասբեստային թափոններ (այդ թվում՝ բանեցված իրեր և խոտան)
Սոսնձով աղտոտված մաքրման նյութեր
Վնասակար (վտանգավոր) սննդային հավելուկներ կամ ներկանյութեր պարունակող սննդամթերք
Տաքացնող և այրող սարքավորումների բեկորներ
Տոլի թափոններ
Փայտի թափոններ՝ ներծծված յուղերով (սյուներ, կայմեր)
Փչացած կամ օգտագործված դեղագործական տարաներ
Փչացած, աղտոտված կամ չմակնշված սննդամթերք
Քիմիական արտադրանքներ և գազեր՝ բարձր ճնշման բալոններում տեխնիկական աերոզոլային բեռնարկղերում (փչացած, վնասված կամ այլ կերպ իրենց պաշտպանիչ հատկությունները կորցրած)
Օգտագործված գազայրիչներ
Օգտագործված մարտկոցներ
Ֆոտոթղթի թափոններ

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Դ - Օգտակար նյութեր

Վերը քննարկված ձևանմուշները և պլանավորման այլ գործիքներ (օր.՝ ինքնարժեքի հաշվարկի գործիքը) հասանելի կլինեն հետևյալ կայքէջում՝

https://ace.aua.am/hy/waste/planning_guidelines/deliverables:

Ստորև ներկայացված են քննարկված և չքննարկված այլ կարևոր նյութերի հղումներ:

1.10 Ռազմավարություններ և զեկույցներ

- i. ՀՀ Կառավարության ծրագիր, 2019 թ.
Հասանելի է՝ <https://www.gov.am/files/docs/3133.pdf>
- ii. ՀՀ 2017-2036 թվականների կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման համակարգի զարգացման ռազմավարություն
Հասանելի է՝ <http://www.mtad.am/files/docs/1552.pdf>
- iii. Արտադրատեսակների համար արտադրողի (ներմուծողի) պարասխանադրության ընդլայնման (ԱՊԸ) համակարգերի ներդրման ռազմավարություն
Հասանելի է՝ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=94848/>
- iv. Մաքուր արտադրության հայեցակարգ
Հասանելի է՝ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=64672/>
- v. ՀՀ գյուղի և գյուղատնտեսության 2010-2020 թվականների կայուն զարգացման ռազմավարություն
Հասանելի է՝ http://old.minagro.am/public/uploads/2014/02/agstrategy_arm3.pdf
- vi. Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) ճանապարհային քարտեզ
Հասանելի է՝ https://www.arlis.am/Annexes/5/Lokal_2019N666.1v..doc
- vii. ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Թափոնների կառավարումը ՀՀ-ում, 2019 թ.
Հասանելի է՝ https://www.armstat.am/file/article/eco_book_2019_10.pdf
- viii. ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Բնապահպանական հարկերը և բնօգտագործման վճարները ՀՀ-ում, 2019 թ.
Հասանելի է՝ https://www.armstat.am/file/article/eco_book_2019_13.pdf
- ix. ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Շրջակա միջավայրը և բնական պաշարները ՀՀ-ում, 2019 թ.
Հասանելի է՝ <https://www.armstat.am/am/?nid=82&id=2301>
- x. Bolagen, Թափոնների քանակի և բաղադրության ուսումնասիրություն, ՏԿԵՆ, ՀԱՀ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոն, 2019
Հասանելի է՝ <https://ace.aua.am/hy/waste/composition/report/>
- xi. ՀԱՀ Յակոբեան բնապահպանական կենտրոն: ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ: Հայաստանի ամերիկյան համալսարան և «LIFE» հիմնադրամ, 2020 թ.
Հասանելի է՝ <https://ace.aua.am/hy/waste/governance/report>

1.11 Ձեռնարկներ և ուղեցույցներ

- xii. ՀՀ ՏԿԵՆ, 2020 թ. ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԲՅՈՒՋԵՏԱՎԱՐՈՒՄ (ԶԵՌՆԱՐԿ) 83
Հասանելի է՝ <http://www.mtad.am/files/docs/2816.pdf>
 - xiii. Սիսիանի մեծահասակների կրթության կենտրոն, մասնակցային բյուջեփորձման իրականացման անհրաժեշտ ձևաթղթեր (մեթոդաբանություն, աշխատակարգ, ուղեցույց և այլն)
Հասանելի է՝ https://pbudgeting.am/?page_id=702
- ԱՄՆ ՄԶԳ/Ուրբան հիմնադրամ, ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ քաղաքների ջրային ոլորտի հիմնախնդիրների բացահայտման, ըստ առաջնահերթության դասակարգման և ծրագրերի մշակման մասնակցային գործընթացի, 2017 թ.
- Հասանելի է՝ https://urbanfoundation.am/wp-content/uploads/2021/03/Participatory-Project-Development_Guide_Arm_Final-

ՀԱՎԵԼՎԱԾ Ե - ԿԹ տեղական կառավարման պլանի իրագործման հաշվետվության ձև

Սույն հաշվետվությունը ներկայացվում է լիազոր մարմին պլանավորման ժամանակաշրջանի 2-րդ և 4-րդ տարվա ավարտին:

1.12 Հաշվետվության ամփոփագիր

Հաշվետվության ամփոփագրից առաջ ներկայացվում են հետևյալ ընդհանուր տեղեկությունները.

	օրինակ
Հաշվետվության անվանում	ՎԱՐԴԱՇԵՆ ՔԱՂԱՔՈՒՄ ԿՈՇՏ ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ 2021-2025 թթ. ՊԼԱՆԻ ԿԱՐՃԱԺԱՄԿԵՏ (կամ միջնաժամկետ) ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ 2021-2022 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
Պլանավորման մեջ ընդգրկված քաղաք(ներ)	Վարդաշեն
Հաշվետվության տեսակ	Կարճաժամկետ
Հաշվետվության տեսակ և ժամանակաշրջան	Կարճաժամկետ, 2021-2022 թթ.
Հաշվետվությունը կազմող անձանց անուն, ազգանուն, պաշտոն	
Հաշվետվությունը կազմող անձանց էլ. հասցե	
Հաշվետվության առարկա հանդիսացող Պլանի էլեկտրոնային տարբերակը ներբեռնելու էլ. հասցե	

Ամփոփագրում պետք է նշվեն Պլանավորման տարածքին վերաբերող բոլոր ռազմավարական փաստաթղթերը (զարգացման պլան և այլն), որոնց հետ ներկայացվող ԿԹ տեղական կառավարման պլանը որևէ կապի ունի: Պետք է նաև նշվի՝ արդյոք ներկայացվող պլանը ներառում է թափոնների կրճատման ծրագիր, թե վերջինս նախատեսվում է առանձին:

1.13 Սահմանված նպատակների և թիրախների իրագործումը

Այս բաժնում նկարագրվում է, թե ինչպես և որքանով (%) են իրագործվել հաշվետվության առարկա հանդիսացող Պլանում սահմանված նպատակները և թիրախները, որոնք պետք է գնահատել՝ ըստ

բերված գունային սխեմայի: Քանի որ հաշվետվությունը կարող է տրվել կարճաժամկետ կամ ժամանակաշրջանի համար, ապա պետք է օգտվել հաշվետվության առարկա հանդիսացող Պլանի համապատասխան աղյուսակից և հաշվետվության (ստորև բերված) աղյուսակում նշել համապատասխան ժամանակաշրջանը:

Պլանում սահմանված կարճաժամկետ նպատակն իրագործված է:

Պլանում սահմանված կարճաժամկետ նպատակն իրագործված չէ:

#	Թափոնի հիմնական կամ երկրորդական հոսք	Պլանավորման ժամանակաշրջանում առաջնա հերթության աստիճան (շատ կարևոր, միջին կարևորության, քիչ կարևոր)	Պլանավորման ժամանակաշրջանում թափոնների ակնկալվող գոյացում մեկ շնչի հաշվով (կգ/տարի մեկ շնչի հաշվով)	Պլանավորման ժամանակաշրջանում թափոնների ակնկալվող գոյացում՝ ըստ տարեկան ընդհանուր քանակի (հազ. տ/տարի)	Կոշտ թափոնների գործածության կարճաժամկետ (կամ միջնաժամկետ) թիրախներ և դրանց հասնելու կարողությունների հասանելիություն 2021-2022 թթ. պլանավորման ժամանակաշրջանում											Նշումներ
					I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	
					Տեսակավորված հավաք	Հավաք (խառը և տեսակավորված)	Վերօգտագործում	Վերակիրառում	Նյութի օգտահանում (վերամշակում)	Սննդանյութի օգտահանում (կոմպոստացում)	Էներգիայի օգտահանում վառելիքի տեսքով (կենսագազ, բրիկետ, բիոդիզել, RDF)	Էներգիայի օգտահանում (աղբակիզում, ինսիներացում)	Մշակում (վտանգավոր թափոնների չեզոքացում, վնասագերծում)	Տեղադրում ոչ սանիտարական աղբավայրում	Տեղադրում աղբավայրերում (ներառյալ սանիտարական	
					(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր բնակչությանից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	(% ընդհանուր գոյացած քանակից)	
1	Կոշտ կենցաղային թափոններ															
	A. Օրգանական															
	B. Թուղթ և ստվարաթուղթ															
	C. Պլաստիկ															
	D. Ապակի															
2	Խոշոր եզրաչափերի թափոններ															
3	Փաթեթավորում և փաթեթվածք															
4	ԷԷՍ (Էլեկտրական և էլեկտրոնային սարքեր)															
5	Վտանգավոր թափոններ (բացի ԷԷՍ թափոններից)															
6	Անվադողեր															
7	Շ/Ք թափոններ															

Աղյուսակ 1 – Հաշվետու ժամանակաշրջանում սահմանված նպատակների և թիրախների իրագործումը

1.14 Թերի իրագործված նպատակների վերլուծություն

Այս բաժնում պետք է վերլուծվեն այն նպատակներն ու թիրախները, որոնց իրագործումը չի հաջողվել հաշվետվության ժամանակաշրջանում: Վերլուծությունը հիմնականում վերաբերում է պատճառներին և հետագա գործողություններին: Վերանայվում են նաև ընթացիկ պլանում ամրագրված թիրախների և նպատակների իրագործման համար անհրաժեշտ կարողությունների կարիքները:

#	Զիրագործված նպատակի անվանում	Պլանավորված թիրախ	Փաստացի իրագործման չափը	Թերի իրագործման պատճառ(ներ)	Հետագա գործողություններ (պատճառները վերացնելուն ուղղված միջոցառումներ կամ թիրախը վերանայելու անհրաժեշտության հիմնավորում)	Նշումներ
1	(օր. Կոշտ կենցաղային թափոնների հավաք՝ խառը և տեսակավորված) (% ընդհանուր քնակչությունից)	100%	90%	Պատճառ 1 Պատճառ 2 ...		
2	(օր. Բ. Թուղթ և սովորաբար թափոնների տեսակավորված հավաք)	20%	5%	Պատճառ 1 Պատճառ 2 ...		
3						
4						
5						

Աղյուսակ 2 - Հաշվետվու ժամանակաշրջանում թերի իրագործված նպատակների վերլուծություն

1.15 ԿԹ կառավարման ընթացիկ պլանում փոփոխումների անհրաժեշտության վերլուծություն

Սույն բաժնում պետք է նկարագրվեն ընթացիկ պլանում փոփոխման ենթակա կետերը վերջիններիս հիմնավորման հետ մեկտեղ:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2 – ԿԹ տեղական կառավարման պլանավորման համար անհրաժեշտ որոշ ելակետային տվյալներ

1.16 Աղբի գոյացում

Ստորև բերված աղյուսակում ներկայացված են ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեի հրապարակած տվյալները: Աղբյուր՝ Շրջակա միջավայրը և բնական պաշարները ՀՀ-ում, 2019 թ., հասանելի է հետևյալ հղումով՝ https://www.armstat.am/file/article/eco_book_2019_10.pdf:

Տարի	2015	2016	2017	2018	2019
Թափոնների քանակը, հազ. տ	47 831.3	55 661.1	60 116.4	67 616.1	67 890.8
Թափոնների քանակը մեկ շնչի հաշվով, տ	15.9	18.6	20.2	22.8	22.9
Թափոնների քանակը մեկ կմ ² հաշվով, տ	1 680.3	1 955.3	2 111.9	2 375.0	2 385.2
Քաղաքային թափոնների քանակը բնակչության մեկ շնչի հաշվով, կգ	164.0	167.0	165.8	158.3	159.6
Քաղաքային թափոնների առաջացումը մեկ քաղաքային բնակչի հաշվով, կգ	249.3	259.2	257.1	237.1	245.5

Աղյուսակ 3 - Տարվա ընթացքում առաջացած թափոնների հիմնական ցուցանիշները, 2015-2019 թթ, ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե

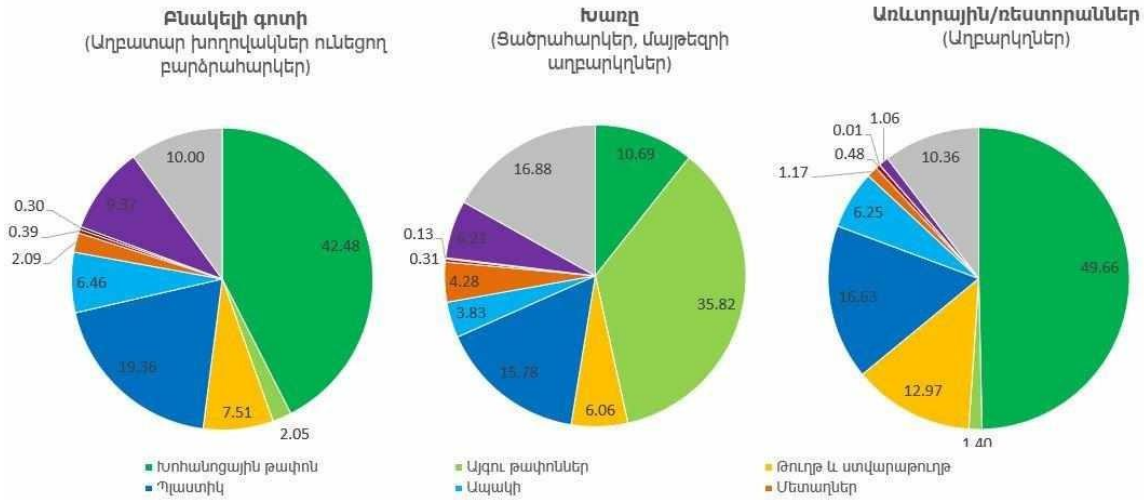
Ստորև բերված աղյուսակում ներկայացված է մեկ բնակչի հաշվով ԿԿԹ-ների գոյացումը՝ համաձայն 2019 թվականին «Բոլագեն» շվեդական խորհրդատվական ընկերության կողմից արված ուսումնասիրության:

Քաղաք/մարզ	Թափոնի քանակ (կգ/մ, տ)	Աղբահանության ծածկույթ (%)	Թափոնի ճշգրտված քանակ (կգ/մ, տ)
Երևան	287	100	287
Մարզեր	85	70	121
Ընդհանուր			196

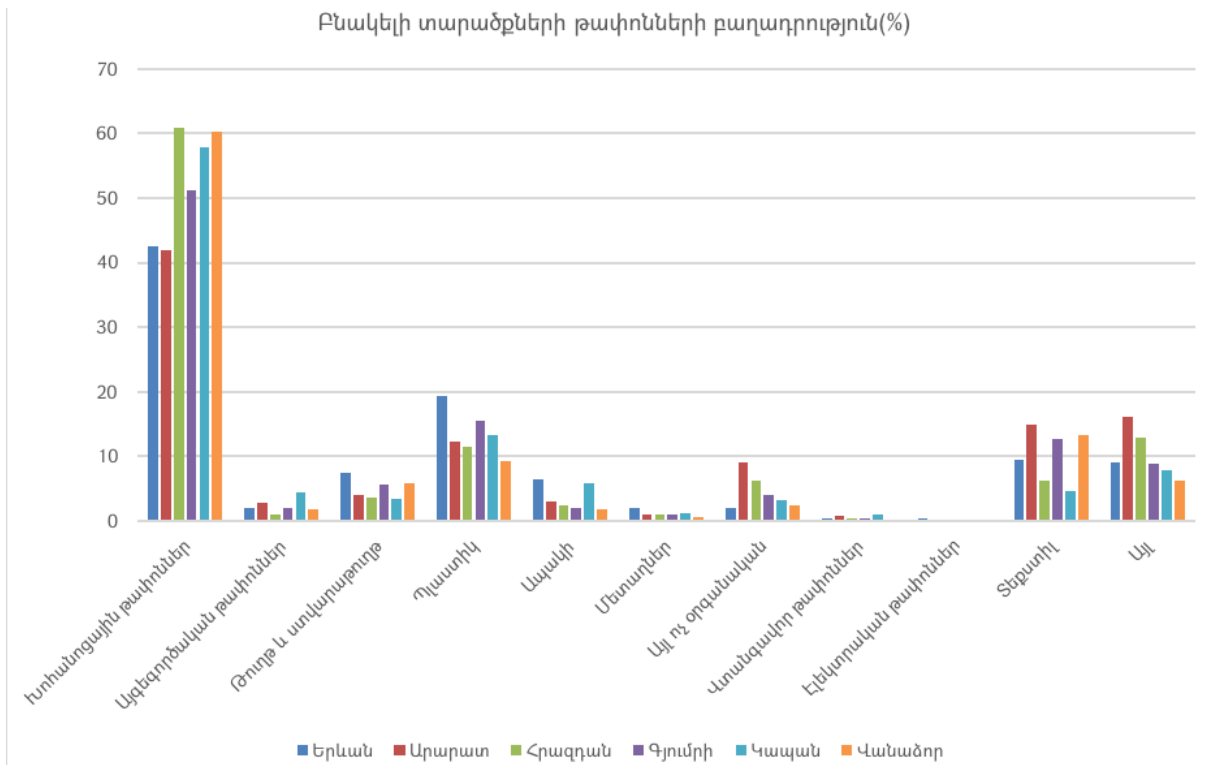
1.17 Թափոնների բաղադրություն

Ստորև ներկայացված են 2019 թվականին «Բոլագեն» շվեդական խորհրդատվական ընկերության կողմից Հայաստանում արված կոշտ կենցաղային թափոնների բաղադրության վերլուծության (ԹԲՎ) արդյունքները՝ ըստ տարբեր հոսքերի, բաժնեմասերի և աշխարհագրական վայրերի:

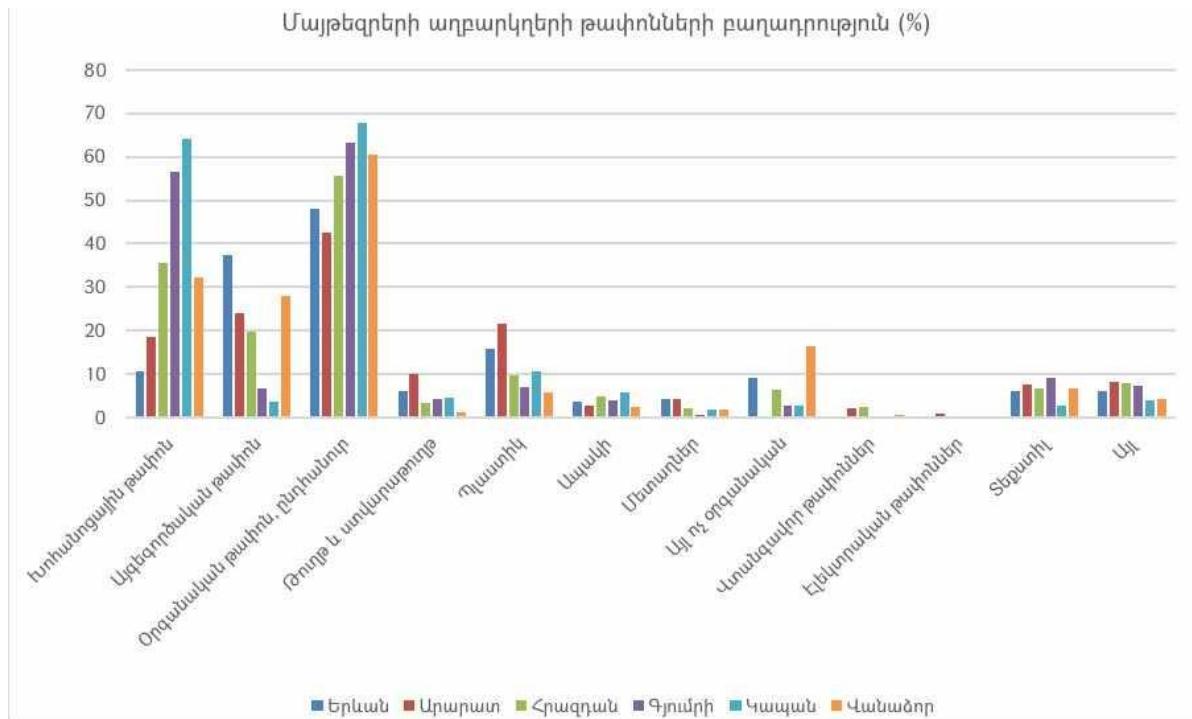
Պատկեր 3 - Թափոնների բաղադրությունը Երևանում՝ ըստ քաշի և բաժնեմասի

Պատկեր 4 - Թափոնների բաղադրությունը Երևանում՝ ըստ քաչի և բաժնեմասի

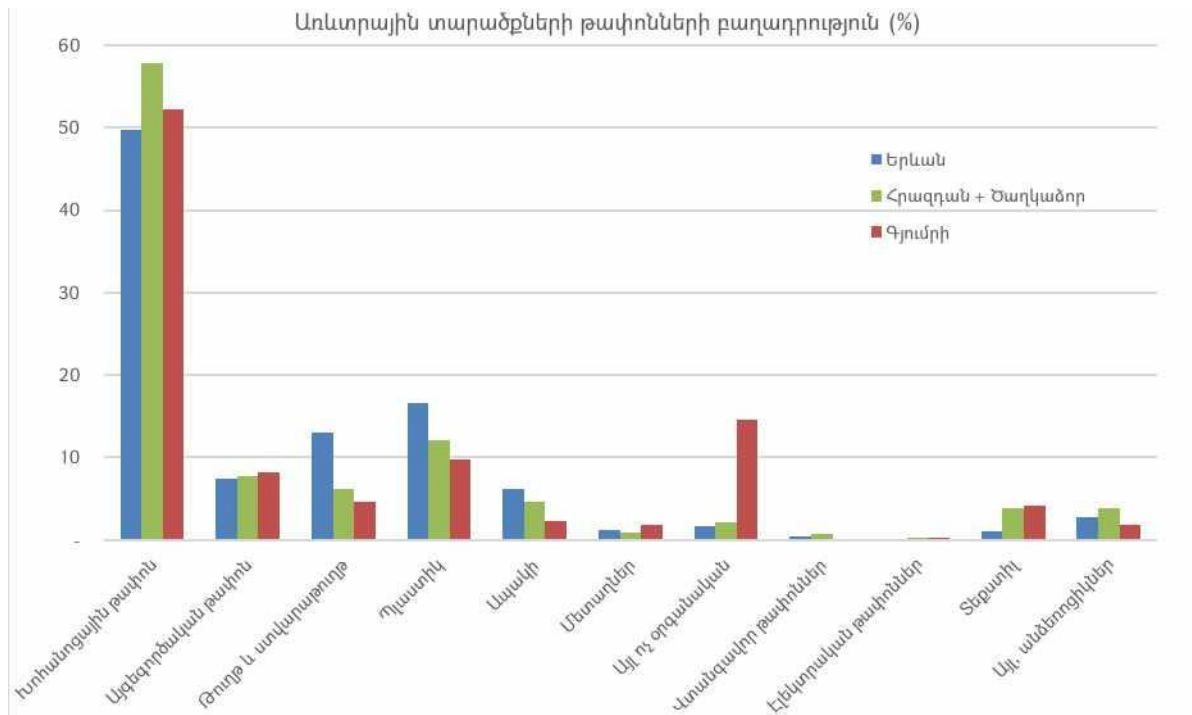

Պատկեր 5 - Վեց քաղաքներում իրականացված թեստերի ԹԲՎ արդյունքների համեմատություն՝ ըստ տնային տնտեսություններից ստացված հիմնական բաժնեմասերի²⁴

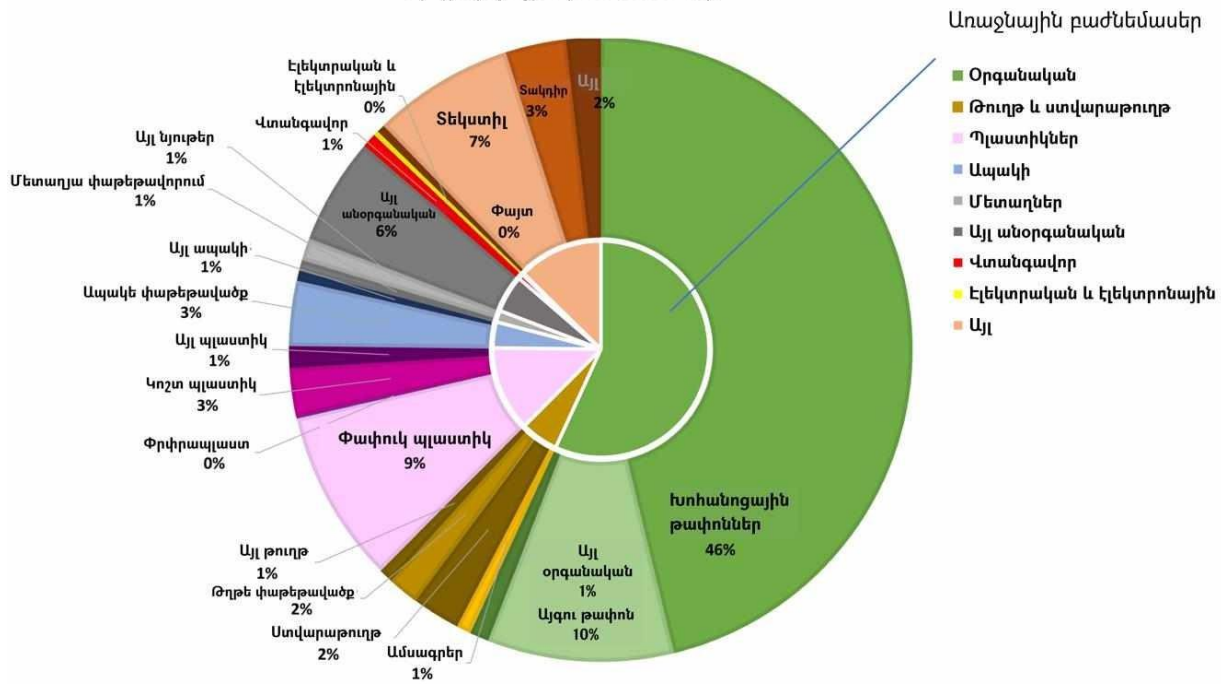
Պատկեր 6 - ԹԲՎ արդյունքների համեմատություն՝ ըստ վեց քաղաքների մայթեզերի աղբարկղերի թափոնների հիմնական բաժնեմասերի

²⁴ Բարձր խտություն ունեցող բնակելի տարածքներից և բարձրահարկ բազմաբնակարան շենքերի աղբամուղներից կամ աղբարկղերից հավաքված թափոններ:

Պատկեր 7 - ԹԲՎ արդյունքների համեմատություն՝ ըստ երեք քաղաքներում առևտրային տարածքների հիմնական բաժնեմասերի

Երկրորդային բաժնեմասեր

Պատկեր 8 - Յուրաքանչյուր հիմնական հոսքի (ներսի շրջան) և երկրորդային հոսքի (դրսի շրջան) միջին մասնաբաժինը ամբողջ հանրապետության համար: